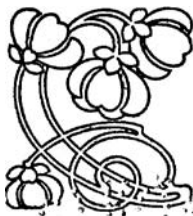

DR. KERNNÉ NYÁRI MÁRIA

A NŐ ÉS A HÁBORÚ

BUDAPEST, 1916.
GRILL KÁROLY KÖNYVKIADÓVÁLLALATA
IV, Veres Pálné-utca 3.

A nő és a háború című soraimat azon reményben írtam, hogy szívéből beszélek mindannak az asszonynak, akik ugyan nem szoktak a nagy nyilvánosság előtt szerepelni, hanem azért lelkiismeretük parancsa szerint élve, mindig megteszik kötelességüket.

Az élet minden helyzetében, szomorú, nehéz időben is.

Abban a reményben írtam, hogy talán azok, akik azt hiszik, hogy segítenek és csak úgy tesznek mintha áldozatot hoznának, belátják tévedésüket és irányt változtatnak.

Mi a legsajgóbb seb fájdalma, ahhoz a lelki szenvedéshez mérten, mely jövője miatt emészti a rokkantat, ha majd elhagyja a kórházat és haza mehet?

Haza mehet, vakon, bénán, szegényen! Ennek a fekete gondnak az eloszlatásán dolgozzunk mindannyian.

A háború reám nézve legsúlyosabb szakában, mikor férjemet a távoli harcterek csatáiba szólította kötelessége, néhány jóbarátnőm és jóbarátom vigasztalóan és bátorítólag mellettem állottak. Szeretettel és soha el nem múló hálám jeléül nekik ajánlom e munkát.

RÓVÓ ALADÁR KÖNYV- ÉS KÖNYOMDÁJA
Budapest, VI. Teréz-körút 40—42.

Az óriás ágyúk fantasztikus döreje még az úszó felhőt is kizökkenti szokott légi útjából. A szelek irányt változtattak és Európának majdnem minden határszéle lángokban áll.

Nem mi kezdtük, hanem alattomosan, sokan ellenünk törtek, s mi múltunkhoz híven, bátran és elszántan felvettük a harcot.

Nem a létért való küzdelem, az önfenntartás ős törvénye kényszerítették ellenségeinket a háborúba, s azért állig felvértezve, oldalunkon küzd a leghatalmasabb szövetséges — az igazság.

Soha, amióta történelem íródik az utókor számára, nem volt Kliónak olyan nehéz feladata, mint most.

Mert volt idő, mikor az emberiség áradata elindult hazát keresni és útjában azért gyilkolta le az ellentálokat. — Máskor meg nem bírta tovább elviselni a hatalom rabigáját és fellázadt ellene és ölt. És vallásos meggyőződéséből mátyrrá lett, ha szentségtörök megtámadták Istenét, akiben hitt. Vagy jöttek idők, mikor a gondolkodó ember mindenben kétkedni kezdett, ami tegnap szent volt előtte és megingathatatlan, az éjjelen át ledőlt.

A régi, igaztalaná tett hagyományoktól szabadulni akart és azért foradalmat csinált és vérét ontotta, mert rájött, hogy az egyén szellemi szabadságától függ nemzetek sorsa, népek élete.

Az oknyomozó történetíró minden historikus drámának megadta magyarázatát, úgy, hogy minden felvonást megértettünk és — megbocsátottunk. De vajjon hogyan fogja az íme gyászköntösbe burkolódzott Istennő kimagyarázhatni ennek a legjogtalanabb és leggyilkosabb háborúnak a lélektanát? Ma a szereplők és a nézők egyaránt úgy ki vannak merülve, annyira el vannak fásulva, testileg túl van terhelve mindenki, az idegek olyan feszültek, annyi energia fogyasztódik, hogy úgyszólván teljes szellemi pangás ennek a reakciója. De felocsúdva ebből a háborús letargiából, mi fogjuk szégyenleni, hogy volt idő — nem is olyan régen, mikor a franciákat és az angolokat tartottuk a modern civilizáció és humanizmus kiválasztott népének, felkent zászlóvivőinek! Annyira hivatottnak véltük őket, hogy minden mozdulatukat, minden szokásukat ellestük. Átvettünk tőlük mindent, nem törődve azzal, vajjon a mi viszonyainkhoz illesztve üdvös, vagy ártalmas-e az újítás? Átvettük a nursot, a bonnet, a nyelvüket, a divatjukat. Eltanultuk a francia egygyermek rendszert és az angol nőmozgalmat. Elfogult imádatunkban minden bűnüket erénynek nézve, kritika nélkül

utánoztuk őket mindenben. Most pedig, mi fogunk majd pirulhatni, amiért színesre tetovált rézbőrűekkel jöttek ellenünk s lesütött fejjel mi szégyenkezhetünk azon, hogy a vöröskereszt megszentelt jelképét célpontnak tartották, ők, a mi egykori ideáljaink!

Klíónak nehéz, fájó feladata lesz! És az utókor századok és századok múlva nem fogja megérteni és nem tudja majd megbocsátani ezt a gigászi harcot, melyben a szövetséges árulóvá, a nagyhatalmak orgyilkos kalózzokká, s a szabadság hirdetői lelketlen kufárokká lettek. Vajjon melyik nyelvtudós fogja megmagyarázni a büszkén indult XX-ik század jelszavainak értelmét? A kultúra, morál, civilizáció, humanizmus jelentőségét? Melyik jogbölcész tanítja majd meg az utódokat arra, hogy mit jelentettek napjainkban a nemzetközi nép jog, a genfi konvenció, a hágai egyezmény paragrafusai?

A tudományok fejlesztésében gátat nem ismerő, a végtelenséget áthidaló, túlszárnyaló, merész emberi elmét, csillagok felé vivő útjából, romboló kezek hirtelen lehúzták a földalatti lövészárkokba, ahol bokáig vérben, állig sárban halált oszt és halált vár! Az emberi elme, mely fáradhatatlanul azon törekszik, hogy a saisi fátyolt fellebbenthesse, meg-

állott! A fényes emberi elme, mely nem riadt vissza a teremtés semmiféle rejtélyétől, nem volt íme elég erős ahhoz, hogy a barbár hadviselést kiirhatta volna a földről. A hadviselést, mely talán eredendő bűne az emberiségnek, talán egyszerre is született vele? Az orvosi tudomány szent kötelességének tartja, hogy bármilyen áldozatok árán is megmentsen egy egyént s a haldokló minden egyes percét meghosszabbítsa, mert így parancsolják ezt a törvény és a humanizmus. Nem-e dőresége mikor millió és millió ember pusztul el most? Megáll az ész és gondolja „hát utópiák hevítették csak szíveinket?” Balgák voltunk, mert le akartuk igazni a sorsot, uralkodni akartunk rajta, úgy éreztük, hogy urai lettünk, mert mi az ember megfejtettük a repülés problémáját is! Társadalmi, emberbaráti, jóléti intézményeket alkottunk. Aggoknak, szegényeknek, betegeknek. Ki akartuk irtani mindazt, ami fáj. Szerveztük a munkásokat, hogy szabad emberek és ne a munkaadók rabszolgái legyenek. A rossz útra tévedteket vissza akartuk vezetni az erény ösvényére. Annyira képzelgők voltunk, hogy még az állatot is megvédtük durva kínzásoktól, hogy az se szenvedjen. Be akartunk rendezkedni a harmonikus boldogságra, úgy, mintha a földgömb a mienk lett volna, mint a gazdag parvenű új palotájában, ahová mohó sietség-gel össze akarná hordani a világ minden kincsét.

És vajjon csakugyan lehetetlen álmok, elérhetetlen vágyak voltak-e minden komoly törekvéseink? kérdi megrettenve az agy? — Sebaj, ha azok lettek volna is, feleli vigasztalóan a szív, legalább nem kell miattuk szégyenkeznünk, mert hiszen épen költői álmok és merész vágyak teszik emberré az embert s mi el akartuk felejteni a véget és küzdöttünk és bízni tudtunk.

Mostan persze úgy tűnik, mintha az idők küzdelme, minden véres verejtékbe és álmatlan éjszakába kerülő haladása, csak hiú képzelődés, meddő szélmalomharc lett volna. Mintha nem lett volna egyéb, mint pillanat alatt szétpattant, csillogó szappanbuborék, építés közben összeomlott kártyavár.

Pedig magas reptében, szédületes haladásában úgy látszott, mintha az emberiség már kivetközni készült volna aviatikus gyarlóságából, olyan közélébe jutott a tökéleteségnek. Az ember lázasan, mohón dolgozott, törekedett fel, mindig feljebb, szüntelenül felfelé. Mintha csak homályos sejtelme, fájó előérzése lett volna, hogy siessen, siessen, mert nincsen sok ideje.

Az emberi méhkas lázas zsongásába az utóbbi időben mindig többször, egyre hangosabban bele-

vegyült a nő hangja is. Jogot, egyformaságot és teljes szabadságot követelve magának.

Egyenlőséget a politikában, a közgazdaságban és a szerelemben!

Nemzeti sajátossága, véralkata, klímája szerint ki temperamentumosabban, ki higgadtan, sok ízléstelenül fenyegető módon, de mind egyszerre ki kart tódulni a fórumra. A nők, mintha valami mérges kígyó marta volna meg őket, felszisszentek, félj aj dúltak, kirohanva házaikból, elhagyták régi otthonaikat, s irigykedve volt társukat, a férfit hibáztatták. Nyugtalankodni, féltékenykedni, mozogni kezdtek az egész földgömbön. Ahelyett, hogy büszkék lettek volna embertársuk, a férfi eredményeire, lázongani kezdtek ellene s puha, baráti jobbjuk helyett az ellenségeskedés keztyűjét dobták oda neki. Perlekedéssel, kicsinyes feleselgetéssel arra kényszerítve őket, hogy drága idejüket hiába töltsék, holott nekik minden pillanatukat halhatatlanságukra kellett volna felhasználniuk.

A nő azzal vádolja a férfit, hogy az szédületes magasratörésében lent felejtette, sőt nemcsak elfelejtette, de épenséggel durván és kegyetlenül a mélységbe, a sötéttségbe taszította őt! Panasz, elégedetlenség, vád hallatszik ajkairól és ezalatt a férfi, a küzdő, a törekvő férfi naivan tovább is a nő óhajtását tartja a világot mozgató legfőbb energiának. Az egymásra utaltak, az egymáshoz lán-

coltak, az összeforrottak ellenséges irigyei lettek hát egymásnak. A boldog idillből mindenáron modern tragédiát akartak. — A nő fejébe vette, hogy csak a nemek teljes egyenlősége válthatja meg az emberiséget minden bajától, minden bűnétől, minden nyomorúságától. Szerintük a férfiak elégedetlenségének, panaszainak rejtett kútforrása is csak a nő elnyomatásából erednek. Ha a nők egyenrangúak lesznek a társadalomban, minden szociálistikus törekvés, minden versengés megszűnik. Az emberiség testvéri frigyét köt és örök békében maradand.

A nő mai kötöttsége megkeseríti a szerelmet, igaztalanná teszi a házasságot, áldatlanná az anyaságot, keserűvé a mosolyt és könnyessé a fejpárnát.

A nő, mint a született jó prókátor, minden paragrafust addig forgat, míg egészen kiforgatja és minden érvelést felhasznál arra, hogy ügye igazát bizonyítsa. Először is reformálni akarja az életet, és ezért gyökeresen, alaposan már a gyermek zsenge korában kezdi. A fiúkat meg a leánykákat együtt óhajtja nevelni és az együttnevelés által megakarja szüntetni a két nem meg nem értését, mely egyenlőtlenül képzett, egymást felfogni nem tudó emberből, boldogtalan házasfeleket láncol össze, kik diszharmóniában élve, rosszul fogják nevelni az utódokat is. Új világnézet, új boldogságot, megértést és békét fognak teremteni. A nő szerint az emberiség most van tulajdonképpen fejlődésben, nem fejlőd-

hetett ki, mert egyik része, egyik neme még nem szabadult fel a leigázottságból, azért tört ki talán a világháború is, mert a háború a fejlődésnek egy stádiuma!

Tehát a békét is, a boldogságot is egyedül a nemeket elválasztó fal lerombolása fogja meghozni. — A férfiaknak csak akarniok kell s az asszony életének minden keserősége szétfoszlik majd. — A férfi udvariasságából, előzékenységéből tradicionális lovagiasságából, nyakatekert logikával azt bizonyítja a nő, hogy a férfit igazságtalnságának tudatában, lelkiismereti furdalások kényszerítik erre az alamiznaosztogatásra. A férfi szerencsétlenné teszi, mert régtől fogva a hazugságok *álarcát* kényszeríti rá, úgy, hogy minden bánatát, minden vágyát el kellett rejtenie. Egész életé titkolódzás és színlelés volt, mert a férfitől függött, a férfitől félt. Az udvariasság mélyen sérti, mert abból alárendeltségét, egyenlőtlenségét érzi ki. Ha a szocialista férfi elégedetlen és azt fennen hirdeti, gondoljon a nőre, aki amióta megteremtett mindig elnyomottságban senyvedt. A civilizációnak elérkezett egy foka, mely a rabszolgaságot irtotta ki, pedig a női demagógusok azt bizonyítják, hogy a rabszolgának nem is volt olyan rossz dolga, mint a nőnek, annak nem volt olyan éles értelmisége, hogy felfogta volna helyzete megszégyenítő, lealacsonyító voltát, azután a gazda vagyonához tartozván,

a gazda büszke volt reá. Szóval, a civilizációtól határozottan botlás volt, hogy nem a nőket szabadította fel előbb és csak azután a rabszolgákat. Teljes szabadságot követel s ezzel akarja kiirtani a konvenciós hazugságot. Egyenlőnek lenni, teljesen egyenlőnek, ezt véli ideálnak a nő, s ígéri, hogy akkor a férfi is boldogabb lesz.

A nő ezentúl maga akar a saját boldogságának a kovácsa lenni. Az asszony nem akar tovább is me-rev tétlenségben elmaradni. Kritikus szemmel kémleli, figyelni társát. És határt akar szabni az ő határtalan szabadságának, mely úgy véli — az ő rovására megy és sokszor az ő boldogságát mérgezi meg. Az asszony úgy hiszi, hogy felszabadulása után végtelen boldogság kincsei fognak kitárulni előtte. Ha neki is joga lesz úgy élni, mint társának, akkor egyszerre megváltozik a világ. Lenyűgözött rabszolgának hiszi magát, szinte fájni neki a békák s érezni véli testén, lelkén ezeknek a rab-bilincseknek a súlyát. Szabaddá akar lenni, kedve és ereje van, hogy felvegye a küzdelmet az étellel, a harcot a férfivel. Persze, hogy többnyire halvány-színű selyempárnákon, drága perzsaszőnyeges ke-reveten fekve, manikűrözés közben támadnak ezek a küzdelmes vágyak.

Eredendő emberi szokásból nem kért megértést és nem közelített mosolygó ajkakkal szerencsésebb vetélytársához, hanem keserűséggel, szinte gyűlö-

lettel szívében háborúságot kezdett vele. S a világtörténelem békeintermecóját, mely sajnos úgyis olyan álomszerűen rövid volt, mely alatt nem dült sem vallásháború, sem fajok nem harcoltak egymással, — megzavarta a modern hiúság meddő csatározása a nemek közt. Balgaság, mikor a természet mindenkinek olyan gyönyörűen és annyira világosan kijelölte a helyét, a teendőjét logikusabban és határozottabban, mint a legpontosabban megrajzolt vezérkari térképen. Ebben az új tülekedésben, ebben az irigy hajszában azután szemére veti a nő a férfinak, hogy őt kifelejtette minden jóból, hogy nem tette soha boldogsága részesévé. Vagy szolgálónak, máskor meg bábnak vélte, de mindig megfosztotta emberjogától. Szellemét tömlöcbe vetette, sötétségben tartotta, s a világosságot, az életet csak a férfi szemén keresztül percipiálhatta. Ezalatt pedig a férfi jobbik énjének nevezte asszonyát, dédelgette, a széltől is óvta, s azt hitte, hogy életének minden szép, vagy nagy tettére a nő serkentette. Ha útjában semmitől vissza nem rettenve elérte kitűzött célját, önelégülten gondolta: „miatta tettem”. S ezért a nőnek mindenkor az élet ideális királyasszonyának kellett volna maradnia. A nemes szépség érintetlen istennőjének, amilyennek Geothe leírta, ahogyan Kaulbach megfestette.

A régi egyiptomi hagyományok, s a görög mythos egyaránt férfi és nőisteneket említenek. Tacitus művében a Germániában elmondja, hogy az ősnémetek látnoki képességet tulajdonítottak a germán nőnek s nagy tiszteletben tartották őket. Az egyiptomi nőről igen sokat tudunk meg reánk származott feljegyzések nyomán. Tudjuk, hogy hozományt vitt magával, ha férjhez ment s úgy a házasság, mint a vagyon temérdek kiváltságot és jogot biztosítottak neki. Úgyannyira, hogy csakhamar visszaélvén a jogok adta hatalmával, olyan túlkapasok történtek, hogy újabb törvénnyel meg kellett semmisíteni a nő jogainak érvényességét. És visszapilantva a történelem hasábjain, azt fogjuk látni, hogy a bibliai Éva óta a nőnek mindig, a kor szokásaihoz, felvilágosultságához mérten, túrhető helye volt a férfi oldalán. A férfi szellemi érettségének, kultúrfokának, vagyis az egész társadalomnak megfelelő beállításban látjuk mindig és mindenhol a nőt. A letűnt pogányság, a 3000 éves zsidóság, a kereszténység, a mohamedánizmus egyaránt megbecsülték. Viszont nagyon természetes, hogy az zulukaffereknél, vagy a hottentottáknál ma sincsen irigylendő helyzetük a nőknek, de be kell látnunk, hogy a férfiaknak sem.

A klasszikus ókorban, a szépség kultuszában, kiváló helye jutott a nőnek, nemcsak a nő testi szépségének örökéletű műemléke, a milósi Vénusz,

hanem a női erényeknek, hűségnek, talentumnak példaképei is halhatatlanul reánk maradtak. Élő és beszélő tanúi annak, hogy a nő sohasem volt elfelejtett, leigázott, szánalmas lény.

Tudjuk az őszregékből, hogy Neptunus visszavonta az athéni nő vétőjogát, mert nem úgy használta azt fel, amint kellett volna. Tehát sem az egyiptomi, sem az athéni nő nem váltak be. A görög bölcsek meg Socrates, Plató, a törvényhozó Sólón, Lykorgus, az antik írók Aristoteles, Aeschylus, mind, mind valamennyien ostromozták a nők hibáit, eredendő bűneit. Viszont pedig az ótestamentum Sába királynője, Eszter legendája, Myriám zsoldárai, a költői pogányság megható Baucis regéje, Pénélopé hűsége, Saphó fragmentumai és Kornélia, a büszke Grachus anya alakjai minden korok csodálatát és tiszteletét képezik s mutatják, hogy a nő sohasem volt száműzve helyéről.

A lovagkor istenítette a nőt s az akkori élet hármaspáncsolatának egyikévé az ő tiszteletét tett. A sötét középkor mely félt minden széptől, mint a gyönyörű pogányság bűnrecsábító maradványaitól s a test sanyargatását tartotta főkötelességének a nővel nem érezte annyira kora keserűségét.

Az Olymposzt egyaránt férfi és nőistenek lakták. A kereszténység egynejlősége a házasságban s a családban teljesen egyformává tette a nőt a

férfivel. Sőt a katolicizmus annyira ment, hogy a nő Mária-kultusza egyenlő a férfi Jézus-imádásával, s az egyház kiváló férfit és nőt egyaránt szentté avatott.

Mindig voltak asszonyok, akik szellemi hajlandóságuk vagy tehetségük szerint élhettek. A tudományok minden ágát művelhették, vagy kenyeret kereshettek. — Ki moshatta volna le Angelica Kaufmann, vagy Vigée Le Brun palettájáról a színeket? Ki vehette volna ki a tollat Mme. de Stael, Georges Sand, vagy Marlitt kezéből?

Véralkatukhoz, földrajzi fekvésükhöz, vallásos szertartásaikhoz és kezdetlegességükhöz, vagy felvilágosodottságukhoz mértén szállták meg minden korok a nő helyzetét. A férfi kissé hozzáfinomodott a nőhöz, az asszony felvett valamit a férfi durvaságából, és összefértek. Azok a pogányok, akik vad, féktelen, fétistánccal, csúf és rémes extázisban imádták bálványaikat, természetesen a nőkel sem bántak másként, hanem egyéb barbár szokásaikkal összevágóan.

A magasreptű próféta poétikus vallását követő szelíd mohamedánok már etikát ismernek s féltékenyek a nő érintetlenségére. Lefátyolozzák s távoltagek a férfiaktól, míg a zsidó bölcsek azt tanítják, hogy az asszony, ha egy férfinak megtetszett, s ha annak hitvesévé lett, áldozza fel legszebb ékességét, a haját. Az asszonynak ebben a

minden földi hiúságról való lemondásában van valami szerzetesszerűség, melybe belevegyül valami barbárság, olyasmi, mintha merénylet volna esztétikai érzésünk ellen. De bizonyára a keleti vérmérséklet, a korán érlelő napos, színes klíma tapasztalatai vitték őket ezekre a komoly rendszabályokra. Míg a lapos homlokú, kis agyvelejű eszkimó, vagy a sárgafajú kínai és japán felkínálja, vagy gésának adja a hozzátartozó nőt, feleséget, nővért, vagy leányt. — Azt tehát, hogy a kafferek, négerék, zuávok, vagy lappok, sárga, vagy egyéb tetováltbőrűek, akik törzsfőnökök vezetése alatt, hordákban élnek — a nőket nem emelték magasra, vagy nem tartották családjogi személynek, épenséggel nem bizonyíték a férfi ellen. Viszont azonban érvül használható fel a nők túlzott családjogi követeleiséivel szemben az, hogy a legprimitívebb fel fogás csak az anyaági rokonságot, az anyaági le származást ismeri el.

Csak ott adják az asszonyt kézről-kézre, csak ott tekintik őt ha előregedett, haszontalan tehernek, ahol nem ismernek kultúrát és nem tudnak erkölcsről. Ott azonban férfi és nő egyformán viszsamaradottak, csak a férfi fizikailag erősebb lévén, természetesen ő a hatalmasabb is.

Míg a hihetetlenül magas kultúrfokon álló régi Róma a matrónákat, kik nemes nagy fiákat adtak hazájuknak, a legnagyobb tiszteletben tartotta s

férfiakat megillető ceremóniával temette el, sőt emléket is állított nekik, az csak a fentemlítettényt igazolja. Az eszkimó gazda azért ajánlja fel asszonyát minden betévedt vendégnek, mert ő maga áll az élet legalacsonyabb lépcsőfokán és tompa állati értelme nem ismeri a lélek komplikáltabb, összetettebb érzelmeit. Erkölcsi világnézete, megismerése nincsen. Az asszony pedig mellette áll, ugyanazon a fokon és azért nem is ellenkezik. Más sárga fajtánál gazdasági szempotokból a többférjűség dívik. Néha épenséggel több fivér egy közös feleséget vesz. — Hátborzongatóan barbárnak és rettenetesen fantasztikusnak tartjuk ezeket a kezdetleges szokásokat. És mégis, mégis a ma túlfinomult világvárosok nyugati társadalmában, sőt minél nagyobb, minél nyugatibb és minél túlfinomultabb a város, annál gyakoribb jelenség, hogy a legjobb körökben efogadott nőről nyílt titokként szájról-szájra jár a legenda, hogy férje mellett a férj jóbarátja, vagy néha már több jóbarát, esetleg épen a férj testvére hozzájárulnak a kéjlok mintájára berendezett parádéslakás, a fényűző toilettek, az automobil és ezer más egyéb költségek fedezéséhez. A szisztéma tehát nem más, mint a sárga kezdetlegeseknél. Gazdasági szempontból több férj egy asszonynak! A mi művelt, pompás nyugati nagyvárosokban lakó, fehérbőrű asszonyaink pedig ahelyett, hogy az ilyenfajta erkölcstelen-

ségektől megborzadva, megrettenve, ijedten otthonukba menekülnének, az egész világon lármázó csoportokba verődtek, s szabad szerelemért kiáltoznak. Mentségükül pedig megteremtették az elnyomott, a meg nem értett nő elrajzolt, regényes, de antipatikusan torzképét.

A francia nő, aki elől járt politikai jogának kivívásában, volt az első, aki az őstermészettől rászabott kötelességét megszegte. — Nem akart többé gyermeket. — A marquise és a dame de la halle egyaránt új jogokat akarnak cserében a régi kötelességekért.

A XVIII: és XIX-ik század nagy szellemi forrongása után, a XX-ik század fellendülésében, a nő nemcsak a férfiak által nagygyá lett tudományokban, hanem a ferdéktől teremtett politikában is egyenlőséget és szabadkezet akar. Sőt vannak a férfiak közt is hívők, kik a nőtől várják a „tisztá,-kéz” uralomrajutását a közéletben. A férfi mellett, a férfi oldalán álló nő mindig a legraffináltabb kor legravaszabb politikusát is befolyásolta. Richellieu, Masarin és Machiavelli ezt tudva, nem egyszer használták fel a nők hatalmát céljaikra. Azonban tudjuk, hogy sem az egyiptomi nő nem tudott jogaival élni, s ismerjük a mytost, mely

szerint Neptunus visszavette az athéni nőnek adott jogokat. A modern asszony sem járna jobban.

A francia agyafürtség arra hivatkozik, hogy az egy sejt rendszer, a legkezdetlegesebb, legalantasabb, hogy minél többsejtű és komplikáltabb alkotású, annál értékesebb, finomultabb a teremtmény, a szervezet. Így van ez biológiailag és így kell lennie szellemileg is! Vonják bele az emberiség mindkét nemét a társadalom minden tevékenységébe, a politikába is, mert, hogy minél több sejt működjön együtt minden téren. Akkor egyszeriben fel szabadul a világ minden rossztól, megszűnik minden baj és sérelem.

Az angol nők őrző kinövésai élclapok hátsábjaira és torzképrajzolók irónjára érdemesek csupán. Pedig az angolok múlt sikereinek titka egy varázsige rejlett: „my house is my castle”, amíg az angol nő otthonát tartotta szentélyének, fiait olyanokká nevelte, hogy nemzete nagy, hatalmas, boldog és gazdag volt. Míg a suffraget lett az angol dekadencia első hírnökévé. A német nő a Glokkében megénekelte Hausfrau haladt a korrallal, de megmaradt helyén, bizonyára ő alapozta meg a német erény sziklaszilárdságát, a német egység ledöntetlenségét. Nálunk bár dicséretreméltó finom higgadsággal, de mégis makacson és szívósan az idegen újítók nyomdokaiban járnak a női nem megváltói. Nem lehet feltétlenül állítani, hogy a

nő szellemileg nem képes annyira kifejlődni, mint a férfi. A nő nagyon tanulékony és sok közöttük igen eszes, szellemes, rendkívül ügyes. Míg hiszen van elég életter, ostoba és nehéz felfogású férfi. Általánosságban azonban a nő, eddig sem a dráma-irodalom, sem a képzőművészetben, sem a zeneköltés terén, sem a természettudományokban nem tudott önállót, nagyot, halhatatlant produkálni. Az, hogy leaturál és diplomát szerez, csak éppen annyit bizonyít, hogy felfogása normális és memóriája elég jó. Azonban közgazdasági, statisztikai adatokat kellene összeállítani ahhoz, hogy kimutatható legyen, hogy mennyivel gazdagabb az állam, mennyire enyhült a nyomor és mivel boldogabb az emberiség, amióta X kenyérkereseti pálya nyílt meg a nő számára? Annyi közepes munkaerő volt már a nő nélkül is minden téren, hogy az ő megjelenése semmiféle haszonnal nem járhatott. Az anyakönyvek adataiból kellene kiszámíthatni nem-e csak babonás hit az, hogy sokkal több házasságot eredményez a leányoknak folytonosan utcán való járása, férfiakkal egy hivatalban való dolgozása? A boldogság és boldogulás mérlege talán nem változott, ha csak nem rosszabbodott! Ha az állam gépezetével, a parlamentarizmus működésével, a városok vezetésével, s a vármegyék rendszerével nem vagyunk megelégedve, a nőnek a politikába való belépése folytán sem látunk garanciát arra nézve,

hogy a helyzet javulna. Hiszen bármelyik politikai párt kerekedik felül, vagyis amelyik uralomra jut, az lesz fölényes zsarnokká, parancsolóvá, úgy tesz a férfiak pártja is, de mire vetemedne a politizáló nő? Kinek izgékony pszichéjét személyes ellenszenv vagy egyéb érzelmi momentum vezetné?

Az évezredekben át önuralmat, fegyelmet, szenvedélyeinek mérséklését tanult férfi nem elégít ki bennünket, milyen bábeli zűrzavar támadna, ha az impresszionista, szenvedélyes és egészen igazságtalan nő is belemarkolhatna a politika gyepőlőibe? A nő igazságtalan, mert gyenge, a férfi igazságosabb és nyíltszívűbb, mert erős. Miért vágyódik a nő a politika kapitóliumára, a természet mindig nyitva állt előtte, szabad volt búvárkodnia és mégsem támadt női Linée, sohasem volt köztük Schopenhauer, vagy Kant, pedig mindig gondolkodhattak volna, idejük lévén reá bőven. Sem Fulton, pedig a gőzölgő fazekakkal ugyancsak sokat bíbelődhetett, mikor még a konyhában sáfárkodott és béka-combot is eleget láthatott rángatódzni főzés közben, mégsem a nők között támadt Gallvani. A salzburgi varázsfuvolás, Mozart lány holdvilágos dallamait megérti a nő, de olyan melódiákat alkotni nem képes. Ki ismerhette jobban a német anyánál a misztikus germán mondakört, mely mégis a férfi Wagnert ihlette titáni zeneköltővé? Sem Michel Angéló, sem Rodin, sem Heine, sem Jókai, sem

Pasteur, sem Edison nem született még a nők között, és ennek nem a korok meg nem értése volt az oka, hanem igenis a biológiai különbség, a kisebb felületű, kevésbé tekervényes, könnyebb súlyú szürke agyállomány.

A nő nem abszolúte inproduktív, de elvitathatlan az, hogy kevesen voltak, elvértve támadtak aszszonylángelmék? Mert a természet a férfi mellé rendelte a nőt. — Az emberiség történetén vörös fonálként áthúzódó jelenséggként láthatjuk, hogy a nő nem maga alkotott halhatatlant, hanem igenis ő inspirálta a férfit minden remekművének megteremtésére. Dante Beatrixtól, Petrarcca Laurától elválaszthatatlan fogalmak és örök szövétnekként egymás mellett állva, világítanak minden idők ködén keresztül. A nő a múzsa, a nő az ihlet és ugyancsak a nő a megértő is. övé lehetne az élet legnagyobb elégtétele, ha át tudná még érezni földi hivatását, mert hiszen általa és érte lett a világon úgyszólván minden remekmű, miatta született a dal, a költészet, a festészet.

Mikor a háború pokoli tüze kigyulladt, csak az emberiség fele, a férfinem, úgyszólván három nemezdedék sietett fegyverbe. A nő kitágult szemekkel, ziháló lélegzettel, csak megdermedten nézte, hogy

a deresedő hajúak, a sok görnyedt hátú, barázdás homlokú, kérges tenyerű földműves, — akik mintha saját életerejüket, gyorsan hervadó ifjúságukat is belevetnék a földbe, hogy bővebb termést hozzon nekünk, — a hamvas fejű lateinerek, a gögös arisztokraták, csupa élni örülő emberek, a 18 évesek, inkább gyermekek még, mint férfiak, — mind-mind elmentek! Az emberiség érettebb, értékesebb fele a teremtés tagadhatatlan, elvitathatatlan urai a férfiak! Elmentek, hogy vasakarattal, tiszta elméjükkel, félémet nem ismerő szívével habozás nélkül a leggyilkosabb tűzben állva, megvédjék a hazát és a nőt. — Sem az öregeknek, sem a gyermekeknek egyetlen-egynek sem jutott eszébe, hogy íme, szavánál fogta volna, a hirtelen elnémult nőt, hogy itt az alkalom, jöjjön hát ő is! — A nő hirtelen megriadva elhallgatott, egészen elcsendesedett. Csak mikor a férjeik és fiaik elmentek, akkor ocsúdtak fel és azután nagyon halkán és nagyon alázatosan, szerényen felajánlották női szolgálataikat.

A rettenetes, a lesújtó, felemelő, fenséges, iszonyú háború első rázkódtatásában bizonyára való, tiszta emberi érzéstől, fájó részvétből, a lelkiismeret szavától ösztökélve, meghatottan segíteni akartak ők is.

Mint minden új áramlatnak hívei támadtak, a nő forrongásának is. Az asszony kimondotta, hogy sokat szenvedett, megunta a házasságot, megutálta az iránta tanúsított kíméletet, s mint a rakoncátlan gyermek, aki új cipőjével minden pocsolyába bele akar gázolni, a nő is le akar szállni a piedestálról, mert miért nem lehetne neki is joga ahhoz, hogy lábait besározza?

Tudósok, írók, sőt filozófusok is akadtak, kik melléjük szegődtek, s eljött a Nórák korszaka. Nincsen hálásabb feladat az író számára, mint a nő könnyen hevülő fantáziáját megragadni, lángra lobbantani. Azelőtt D'Annunzio is a nők írója volt, a nőké, akik elmerengtek aranyos szavain, elgondolkodtak „mély szentenciájin”, melyek értelmét persze ő maga sem tudta, mert hiszen csak frázisokat gyártott a könnyenhívőknek, a kisértelműeknek. — Nem bizonyítja tehát a nő egyenrangúságra való törekvésének sem igazát, sem életképességét az, hogy egész irodalom indult meg álláspontja védelmére. Mert hiszen teljesen az író intenciójától függ, hogy az asszony múltjának történetéből azt mutassa-e ki, hogy annak egész élete a szenvedés és elnyomatás vértanúsága, csendes béketűrése volt, míg a másik ugyancsak azt bizonyítja épen olyan hévvel és meggyőződéssel, hogy az asszony volt mindenkor az élet királynője, a szépség istennője. — Lehet elvégre minden, a nőre

háramlott jónál, az érem másik oldalát is keresni, el lehet vitatni a férfitől minden képességet, minden erőt, minden évezredes érettség szülte felsőbbiséget, minden tradíciót. Bizonyára akadnak majd olyanok is, akik meg fogják magyarázni, hogy ha a nő ennél a világháborúnál nem volt harcképes, az csak a férfi hibájából, hiúságából történt, mert nem lévén a nemek közt különbség, egyformán harcra termettek!

A nő utóbbi időben elvesztette szendeségét, szemérmét, az érzelmek finom subtilitását, mely lényének olyan kimondhatatlan bűbajos varázsát képezte, s az aranyvirágos, mandulaillatos mimózához tette őt hasonlóvá. A férfi hiába igyekezett megtartatni vele ezeket az élet kemény harcaitól érintetlen kieseket, szépségeket. Hiába kérte, hiába imádta, az asszony csak levágyott a sáros, köves, árkos-bokros földi utakra. Utánozni akarta a férfi nagyszabású értékét, erényét, melyekhez azonban nem volt, nincsen és nem is lesz ereje. Nem irigységből, hanem higgadt meggyőződésből ellenzi a férfit, a nőnek az élet küzdelmeibe való elegyedését, mert látja, hogy nem bírja a versenyt sem fizikai erővel, sem logikai fegyelemmel, sem szellemi fenköltséggel egyrészt, másrészt meg tudja,

hogy van neki egyéb hivatása, melyet ha betöltene, eleget tenne küldetésének.

A figyelő ész és az éber szem aggódva nézte azt a vészjósló elfajulását erkölcsnek, divatnak, melyet az aszonyi túlkapás teremtett. Az utóbbi években sokszor hangzott fel meggyötört szívek sóhajtása, hogy mi lesz ebből, hová fog ez bennünket vezetni? — A túlhajtott fényűzés lakásban, életmódban. Az idegen divatok észnélküli majmolása. A mi kerekded, alacsony, molett és már nem is egészen fiatal középosztálybeli asszonyaink habozás nélkül belebújtak a magas, nyúlánk, nádszálformájú, 18 éves multimilliárdos nő tapadó, hasított ruháiba. Felvették a soha gyalog nem járó, keskeny bokájú amerikai nő pókvékony selyemharisnyáit, kesztyűnél finomabb cipőjét. Zsebükbe tették a mágnásasszonyok és művésznők arany cigarettatárcáját és tűszerszámát és hely és idő megválasztása nélkül pöfékelik a füstöt. A dohányzás a magasrangú hölgyek s a férfiak utánzásából eredt, most már általában elfogadott ízléstelenség, helytelenség. Mert más az, ha az előkelő asszony pompás milliőben, kedélyes baráti körben, jó kedvében, dekolletált báliruhában, asztalbontás előtt nyilvánosan, vagy otthon, meghitt, de bizarr enterjójében rágyújt egy könnyű cigarettára, s illatos kék felhőcskéket, fantasztikus füstkarikákat fúj belőle, mintha öreg és fiatal, vastag és vékony kö-

zéposztályú polgárnő úton-útfélen kávéházban, étteremben vagy fürdőben a nap minden legjózanabb szakában is olyan merész megszokottsággal dohányozik, mint a férfi. Nemcsak a férfiak gondolkodó és belátó része, hanem a normális, nyugodt, hasznos életet élő nők zöme is határozottan elítéli a nő egyenrangúságra való törekvését, melyben mindig csak a nő lesz a vesztes. Mert ha levetette nőiessége összes atribútumait, a modern nőnek nem marad meg egyebe, mint gyengesége és hiúsága. Mert hogy gyengébb, azt bizonyítja a górcsővi vizsgálat alá vett minden vércseppje. A sok fehér sejtecske, minden köbmilliméter vérében kimutatva. A gyengébb, mert lazábbrostú izomzat, a véznább kisebb calciumtartalmú csontrendszer. A szaporább érverés, az izgékonyabb, ingerlékenyebb psyche és mindaz a testi különbség, melyet céljainak megfelelően alkotott, az eltérő munkakörnek szántan, a természet. Ezt a fizikai, testi különbséget, szervezeti eltérést soha semmiféle oktalan törekvés nem lévén képes megszüntetni, meddő időfecsérelés az a törekvés, hogy a nemek teljesen egyenlőkké lehessenek. Mert nem irigy rosszakarát, nem régi előítéletek vagy elavult dogmák állítottak válszofalat férfi és nő közé, hanem maga az alkotó. Férfj és hitves, anya és fiú sohase fognak egymással vetekedve harcolhatni, mert az életben mindig és mindenütt a nő lesz a gyengébb, s mindig és min-

denkor csak a férfi mellérendeljeként fog élhetni. A nőnek lényegesen más szervezete, s azzal kapcsolatosan más képességei vannak, mint a férfinek. Szervezetét az élettan, a biológia, szellemi képességeit pedig történeti múltja fogják bizonyítani. A nő minden téren való beözönlése annyi kárral, mint haszonnal jár, s az egyenleg az, hogy „null von null geht auf”. A proletárnő gyári munkája mindenféle tekintetből erkölcsi, anyagi és közgazdaságilag nézve egyaránt káros. A már otthonról gyenge erkölcsi alapon állt serdülő leány elzüllik, fiatal szervezete még mielőtt teljesen kifejlődhetett volna, elsatnyúl. A mindenféle munkáspénztárak fiatal nőtagjainak betegtablázata ugyancsak szomorú kimutatást ad erről. Hogy az ilyen gyárakban férfi és nő együttdolgozásból támadt vadházasságok milyen mételyes rákfenéi a társadalomnak, az közismert. A háborús idők szegénygyámjai azonban mesélik, hogy kórházagyakon számtalan sebesült kíván törvényes szankciót törvénytelen házasságára. Mintha csak a halál mezejének tisztító szférájában járt lélek szükségét érezné annak, hogy minél több földi salaktól szabaduljon.

A gyárimunka sokszor ideg- és egészségrontó, a nő gyengébb szervezete sem a foszfor, sem az ólomgőzöket, sem a nehéz izommunkát nem bírja ki soká. Tüdővész és skrofulis gyermekeik öröksége, a maguk, az állam és a közgazdaság terhére.

Azonkívül az olcsóbb nőimunka sok férfi kenyerét veszi el. A férfi oly keveset keres, hogy nem tud családot alapítani. A pártában maradt, vagy az attól féltő munkásleány azután törvénytelen szerelemben szövetkezik össze a férfivel, ki semmi felelősséget nem érezvén magán, sokszor a nő keresetéből nemcsak kitaratja magát, hanem még durva bántalmakkal is kínozza az asszonyt.

Féltő tehát, hogy a háztűzhelyek teljesen elhamvadnak, kihűlnek. A gyárban dolgozó nő nem tud főzni, mosni, sem takarítani. Bűzös, piszkos, baktériumos, zsúfolt büntanyán lakik gyermekeivel, hentesboltok egészségtelen és drága hulladékaival táplálkozik. Míg a férjnek segíteni akaró asszony házias, nőies foglalkozással otthonmaradva házát elláthatja, gyermekeit olcsón, rendesen táplálhatja. Többet is tud keresni varrással, kézimunkával, gyümölcsbefőzés, zöldségszárítás és számos egyéb háziipari foglalkozással. A német asszony most a férfi helyett kiállott az eke mellé, nálunk is követték példáját, megművelték a földet nehezen, verejtékes munkával. A föld nem volt hálátlan és bő kenyeret termelt, s a kenyér megmenti a hazát és győzelmet ad. Tehát nem esztelenül egyforma, hanem logikusan megosztott munkát kell az emberiségnek együtt végeznie. A nő a legrégebb időktől fogva, s a legprimitívebb fajoknál sem volt soha kétségbeejtő tétlenségre kárhóztatva, hanem min-

dig a munkamegosztás az együtt és egymás mellett éléshez szabottan dolgozhatott. Az ős férfi vadászott, halászott, hadakozott, fát vágott, tüzet csiholt, kovácsolt. A nő fokról-fokra paralellen a férfi mellett haladva, kiegészítették egymást. Ki-ki erejének, s ezáltal kijelölt munkakörének megfelelően. A nő otthon, vagy közel otthonához. A férfi által ejtett vad bőrét először a nő fércelte össze ruhává, húsát ehetővé ő tette. Fejlődve szőtt, varrt, virágot és háziveteményt ültetett, s az otthon termeiteket idővel kivitte a piacra, eladta. Agyagból edényt gyúrt, egyéb apróságokat készített, melyekre otthon szüksége lett. Sohasem volt megkötött rab és mindig hajlandósága szerint élhetett. A nő mellett tartó írók, ki akarják mutatni, hogy csak a férfi által a nőre erővel reá oktroált cselédmunka és házi-foglalatosságok tompították el idők folyamán művileg a nő intellektualitását.

Van egy nagy képzelőtehetségű francia nőbarát, aki azt állítja, hogy a nő feltaláló képessége nagyobb a férfiénál, s a szabadalmi irodák telve vannak értékes női találmányokkal, melyeket a férfiak agyarkodása sohasem enged napfényre jutni! Míg a nő ellenségei azt hirdetik, hogy a nőből a teremtő erő teljesen hiányzik és minden önállóság nélkül kontár utánzatokra, silány reprodukciókra képes csak. Az igazság talán a középúton lesz, tény az, hogy a nő inspirálja és segíti a férfit

teremtő munkájában, ha társa eléri célját, törekvéseinek büszke, becsületes eredményét, nevének fénye, dicsőségének napsugara reásüt az asszonyra is.

Némelyek azt vitatják, hogy a nő a zene művelésétől is el volt zárva, azért nem produkált nagy zenei tökélyt, pedig tudjuk, hogy Szent Cecília óta hegedűje és zongorája volt a nőnek is és tudjuk, hogy az igazi géniust, ha szárnyait megnyirbálják és ha magas falak és vasrostélyú ablakok mögé toronyba zárják is, mégis utat tör magának és győzedelmeskedik. Tudjuk, hogy a coturnus a férfi kiváltsága volt, s a nőt tényleg száműzték az antik színpadról, mégis a színjátszás megfelelően a nő képességeinek nemcsak felküzdötte magát oda, de halhatatlan művésznőkkel ajándékozta meg a világot.

Ha szétnézünk, ijedten látjuk, hogy a legbájosabb lény, a legüdébb teremtmény, a fiatal leány nincsen többé. A serdülő leány úgy öltözik, úgy ismeri és úgy használja a divat raffinériáit, hazugságait, mintha ő is színpadon élne. Mozdulatai kihívóak, járása feltűnő. Könyökre támaszkodik, túlrovid ruhái dacára lábait keresztbe rakja, s olyan kevésbé szégyenlős, mint a legprimitívebb rézbőrű,

aki meztelenségét egészen természetesnek tartja. Hogy csak flörtöt beszél és csak regényt olvas az képzelhető. Nem igaz az, hogy a férfivel együtt dolgozva, fel sem veszi annak nemét, hanem ellenkezőleg, mint a pók minden férfiben prédát lát. Minden férfinak tetszeni akar, minden férfit meg akar hódítani, hiú és hazug lesz tehát, színlel és kacérkodik.

Mindig voltak sötét alkóvok és tompán világított boudoirok és laza erkölcsök is voltak, de míg azelőtt elvétele, leplezetten és titokban történt, most mintha csak meg akarnák mételyezni a nagy nyilvánosságot, beviszik ezt a szemérmetlen tónust a napvilágos bankokba, a komor hivatalokba, a tiszta kórtermekbe is.

A lezajlott forradalmak után, nagy fellendüléssel és virágzó jólétben megindult a XX-ik század. De a nő fülében visszamaradtak a forradalmi kiáltások utócsengései, s mind hangosabban a saját céljaira kezdte azokat felhasználni. A kenyérkeresést emlegetve, sok télen férfi szimpátiája feléjük fordult, összeszövetkeztek.

Mintha azelőtt nem állott volna temérdek kenyérkereseti pálya nyitva a rászorult nő részére. A proletár asszony, s a polgári nő számára egyaránt. A divat, az iparművészet, a háziipar, a pedagógia, a művészeti oktatás. Azonkívül csendben, de teljesen szabadon mindig, minden nő segíthe-

tett kenyérkereső pályáján férjének, szüleinek, vagy testvéreinek. Nem szólva most arról, hogy a munkamegosztás logikájánál fogva az egyetlen helyes út a boldogulásra és a boldogsághoz az, ha az asszony otthonát széppé, egészségessé, kellemessé és olcsóvá teszi. Ha gyermekeit a legminuciózusabb gondossággal neveli, a gyermek testét ápolni és edzeni kell, a lelkét, a tabularását, az illetetlen, hófehér viaszkot formázni, ez az anya legszentebb és legemberibb kötelessége. Nem frázis az, hogy a gyermeklelkében az érzéseket és érzelmeket, a megismerést úgy kell fejleszteni, ápolni, mint kertben a virágokat. Valóságos kertész munkát kell végezni, oltani, gyomlálni, öntözni, nyesni.

Amíg a homunkulus groteszk fantáziája meg nem valósul, amíg a nő, az anya szüli gyermekét, addig természetyszerűleg a nemek különbsége, a nemek hivatásának eltérősége meg nem szűnhetik; tehát sohasem is fog megszűnni. A házasság, az emberiség kultúrájának legszilárdabb alapköve. A mai házasság, szép, jó és igazságos intézmény, s nem a házasságot kell javítani, vagy reformálni, hanem igenis a nevelést. Főleg a nőnevelést. A házasság annyi jogot és olyan hatalmat biztosít az asszonynak, mint a férjnek. A nő hozománya csak ideig-óráig a férfi tulajdona, ha a házasság megszűnik, az asszon visszakapja vagyonát és szabadságát, a házasságjog a civilizáció fokmérője. Két sze-

relemben összeszövetkezett ember teljes lelkiegysége, a legideálisabb lelkimegértés, minden barátság felett álló gyönyörű kapocs. Nemcsak a faj fenntartás törvényéből keletkezett brutális párosodási ösztön, mint a természet egyéb élő lényeinél, hanem a legharmónikusabb, legköltőibb, legnemesebb formája az együttélésnek.

Az ilyen házasságokból születnek azután a nagy, a jó emberek. Míg a piszkos, alkoholgőzös, erkölcstelen környezetből a gonosztevők és gyengeelméjük tömege kerül ki, s onnan indul el, a fegyházak, elmeógyógyító intézetek és patronátusok sívár lakásába. Azelőtt költők, írók, királyok és polgáremberek más hangon a legmélyebb tisztelet és a legbensőbb szeretet hangján beszéltek és írtak feleségeikről. Amióta azonban Prevost félszüzévé lett a szende, poétikus leányka, a házasság tenorja is megváltozott. Azóta a modern divat szinte megkívánja a hűtlenséget, vagy legalábbis a nemtörődömséget, s csak laza köteléknek tekinti Hymen örök láncát. Pedig már a klasszikus ókor írói is ostorozták a Róma hanyatlását megelőző sok házasságibotrányt, válást.

A modern nő dolgozzon és művelődjön, de nőiessége határain belül, hogy ne unatkozzon és ne legyen léha; akkor sohasem fog a meg nem értettek triviális tömegéhez tartozni, s nem fogja magát sohasem boldogtalannak érezni.

Míg fiatal és szép flörtből él, az a fő mulatsága, ambíciója, ha öregedni kezd, erőszakkal menekülni akarván ettől az ijesztő szörnyetegtől, viaskodni kezd a korrall; evvel a kívülről legyőzhetetlen hatalommal. A divat minden túlzott félszégességét kétségbeesetten magára szedi, s ma megszoktuk a bokáig érő szoknyát viselő, rózsaszínű, égszínkék és hófehér kivágott ruhácskában járó nagyanyákat, kik messziről olyanok, mint a bájos bakfisok, s közelérve ijesztően groteszk öregedő asszonyokat látunk.

Ha visszatér otthonába és hasznos munkakörébe, szépsége, üdesége, lelki fiatalsága évtizedekkel tovább fog tartani. A mai haszontalan erőfeszítés helyett természetes női bája fogja elkísérni késő öregségéig, mint a hajdani kúriák szépséges, fehérhajú, de nyúlánk derekú nagyasszonyait. A túlajtott, fényűző, uniformisszerűen sablonos divat helyett több egyéni ízlést, erkölcstelen lengesség helyett, több finom szépséget, nemes tónusokat vigyen öltözködési modorába. Nézze meg Straz női szépségeit, tanulmányozza a művészettörténet örök szépségeit, nézze meg az ideális nő széles, hajlékony derekát, ringó csípőit, magas lábfejét, s dobja el a kínai ízű negyedméter magas cipősarkat, a torzító-bénító fűzőt. A nő mai szépsége természetellenes, egészségrontó és kedélyölő. Hosszú, sovány, szegletes, mit azáltal ér el, hogy túlsokat

mozog, koplal, ettől meg szegényvérű, rosszkedvű és egészségtelen. A kihívó, férfias mozdulatú, durva, kemény hanglejtésre törekvő nő, pedig nem is lelkesíti ideális szerelemre a férfit, hanem valami múló, dacos, kíváncsi, perverzítást támaszt csak benne, mely olyan sokszor izzó gyűlöletté fajul, s annyi drámát okoz! Szinte át kellene írni ma a természetrajzot, mely még azt tanítja, hogy a nő kerekded idomú! A modern nő fél a gyermektől, fél, hogy elpusztítja szépségét, elhervasztja fiatalságát. Pedig a nő szépségét nem érinti, fiatalságát nem bántja az anyaság. A régi asszonyok fő büszkesége volt, ha serdült leányaikkal mutogathatták magukat, s mindenki nővéreknek tartotta a mosolygó, üde nőket. Az asszony megtartja szépségét, fiatalságát, ha otthon élőbb lesz, ha otthon dolgozik, mi nem rontja fizikumát, nem örli erejét. Nem annyira az alkohol és a népesség szegénysége csökkentik a nyugati államok szaporodását, mint a házon kívül foglalatосkodó nők. Ők okozzák Amerikában s minden más államban is az agglegények ijesztően növekvő számát. Az az oka, hogy ma már millió és millió asszony dolgozik a világ minden gyárában, hivatalában. Az otthont nem ápolja senki, társulatok takarítanak, mosodák mosnak, cukrászok sütnek, charkuteriák és vendéglők főznek. A nő pedig nem szép és nem vonzó többé, ő is kissé a közé, kissé a nyilvánosságé lett, hát miért is

nősülne a férfi, hiszen együtt van a nővel, kiismer-
te, nem vonzódik hozzá, nem szereti és főleg nem
becsüli. Mert a nő odakün gyengébb és hazugabb
lett, nőiessége vonzó varázsát meg elvesztette.
Mindenkinek tetszeni óhajt, képmutató lesz, ott-
hon csak férjének kellene megfelelnie, s nyíltszívű,
nemes segítő társa lehetne. Törekvéseik, örömük,
bánatuk, kötelességeik és jogaik természetesen
kiegészítenék egymást. És minthogy a társadalom,
s az állam magva az egyes család, az egyesek ott-
hona, a házi béke, a házi megértés lesz kiindulási
pontja a nagy örök világbékének is.

A nehéz megpróbáltatások ideje alatt, melyek
annyi ezernyi veszedelmet és csapást zúdítottak
reánk, mikor vizen és a víz alatt, a levegőben, a föl-
dön és a föld alatt pokoli szerszámokkal irtják egy-
más a modern emberek. Mikor zord hegyormok
közt téli hadjáratot, s a forró délvidéken nyári har-
cokat küzdenek meg a civilizációt színlelt angolok
középkori kegyetlenséggel, kiéheztetéssel akartak
elpusztítani, mikor tehát az időjárás és az ázsiaiak
által behurcolt kórok s az ördögge lett ember fegy-
verei — ez ellen a pokoli hármasszövetség ellen
— kell küzdeni, megmutatták a mi férfaink, hogy
ők a helyzet urai. Dacára annak, hogy a „művelt

külföld” nem igen akarta őket a kultúra aranylapjaiba elkönyvelni. Nemcsak a véletlen oltalmazta meg a hadjárat viszontagságai ellen a mieinket, hanem magas intelligenciájuk, érettségük, humoruk. Acélos akaratuk, csodálatos fegyelmezettsége minden testi szükségletnek. A mértékletességről szóló régi egészségi axióma a vezérelvük, nem esznek meggondolatlanul romlott, vagy tisztátalan eledelt, mert tudnak éhezni, nem isznak fertőzött pocso-lyavizet, mert erősek és önmegtagodóak és tudnak szomjazni. Nem hülnek meg, mert hősiezen eltűrnek hideget és meleget. A műveltek, a tiszték, lelkiismeretesen örködnek a többiek felett, tanítják, buzdítják őket a tisztaságra. Minden alkalmat felhasználnak ruháik fertőtlenítésére, cipőik kiszárítására, ha szerint ejthetik, megfürdenek, bőven habzó sűrű szappanoldattal ápolják a fejbőrt. Nem vonják meg kritika nélkül az alkoholt, mely mértékletesen használva nem méreg, hanem gyógyítószert baktérium öló, csirapusztító. Az orvosok mint a hősök, ott vannak mindenütt, a legelsők között, önfeláldozóan, fáradhatatlanul. Minden megbetegedést keletkeztében elfojtani igyekeznek, s nekik köszönhetjük, hogy egy évi gigászi harc után, hallatlan hosszú fronton, sohasem álmódott embertömegek közt aránylag semmi áldozatot sem kaptak a háborúk vésszes kísérei, a tömegkórok. Akarat, intelligencia és bátorság állanak őrt sere-

geink egészsége felett. Sajnos, ez a vívmány sem a nő érdeme nálunk, pedig a szalubritás alapfeltételei és a higiénia olyan fontos és hasznos tudnivalók, melyekre már otthon, a gyermekszobában vagy az iskolában kell ránevelni és kioktatni szegény és gazdag gyermeket egyaránt. Az anyának szüntelenül mértékletességet és tisztaságot kell prédikálnia, mert az ő feladata és kötelessége a gyermek testi ápolása és egészségének fenntartása. De a nő elvesztette türelmét, s ellenszenvet érzett otthona iránt.

A férfi nem tartotta feleségét soha háza rabjának, hanem részesévé tette gondjainak, gondolatainak és reá bízta nevét, gyermekeit, otthona minden kincsét. Ha azonban mostanában mind a ketten elmennek hazulról, ki vigyázzon a ház belső életére, talán a cselédek?

Nem-e logikusabb, hogy míg az egyik fél, a férfi, kün jár az életben, az alatt a másik, a nő, az otthon teendőit végezze, melyekhez elsősorban a gyermekszoba ellátása tartozik.

Ma már a nő politikai törekvéseket kezd hangoztatni, miért? Holott minden, tudomány, művészet, politika és szónoklat a férfié. Pompeji romjai közt, van egy kiásott ház és rajta egy tilalom, hogy

nőknek nem szabad belépniök. A mai nő kevésbé skrupulózis. Férje oldalán és idegen férfiak jelenlétében pirulás nélkül végignéz és végighallgat minden szemérmes és jónevelést sértő trágárságot, melyeket a dekádens ízlés meghonosított a színpadon, s a táncprodukciók parkettjein. Még ma, a háború megrendítő ideje alatt is divatban vannak. A német józanság és tapintat hiába hirdeti és hangsúlyozza, hogy nem illő a könnyelmű mulatozás ilyen nehéz időkben; hogy az emberiség egyes elemei ne vígadjanak, mikor milliók vérüket ontják, az asszonyok ne cifrázkodjanak mialatt annyi nőt örök gyászba sodor a háború. Mintha a nagyvárosi asszonyok élvhajzászatát a vértenger felcsapódó hullámai sem lohasztanák le. Soha annyi szemetbántó vidám szín, pompás virágdísz, selyemharisnya és kivágott nyak nem volt divatos, mint ma. A falusi asszonyokban több maradt a helyes női tapintatból, a virágos fejkendők, a selyemrojtos drága nagy kendők, az arannyal hímzett vállfűzők, belekerültek a levendulás szagú láda mélyére, az asszonyok sötét ruhában járnak, s rettegve várják, vajjon kapnak-e még hírt harcban lévő kedveseiktől?

A divat mindig az uralkodó erkölcsök tükré. Róma pusztulását, a francia forradalmat megelőző erkölcstelenség, mindig vést jósló tömeg jelenség volt. Mikor az unatkozó asszony, karcú testén, az oldalt szemérmetlenül hasított szoknyában ki-

merészkedett az utcára, s minden tradíciót arcultva, cigarettával ajkai közt idegen férfiakkal táncolt, délután, este és éjjel, akkor valahol messze túl a tengereken, elkezdte halálthozó szárnyát bontogatni a háború géniusza! S a komoly szemlélő nem egyszer gondolta megrettenve, íme a teljes dekadencia egy közelgő világfergeteg előszele.

A keleti vagy a régi római életre emlékeztető mai fürdőházak, melyek a nap minden szakába telve vannak olyan nőkkel, kiknek otthon is van fürdőszobájuk, mutatják, hogy nem tudnak már semmit otthon végezni, nyilvánosan fényesítetik körmeiket, közösen fésültetik hajukat, szemérmetlenül pongyola, fürdőruhákban étkeznek, sok időt vesztenek és pénzt pazarolnak. Nem undorodnak a felöltözetlenségtől, a meleg, felhevült testpárás levegő nem irritálja őket, s nem félnek a mindenféle fertőzéstől, melyet olyan könnyen kaphatni meg ilyen nyilvános helyen. A modern nő, mintha csak erőszakkal arra törekednék, hogy félelmetes démonná legyen a régi szent, a régi angyal helyett! Női szendesége helyett, vérlázítóan kihívó viselkedést tanúit. Fejét sohasem süti le és pirulni régen elfelejtett. Szép Ilonka, vagy Dorothea és a népdalok egyéb poétikus hősnői helyett, züllött apacs-

leányok divatosak most. Vérük rytmusát lüktető nemzeti tánc helyett, csibésztáncot jár a nép, a gyönyörű mazúr, a páratlan valcer, s az előkelő lancier helyett tangót és macsicst táncol az úrnő, s fiatal leánya!

Nem hiába tapasztalják a pedagógusok fájó szívvel, hogy a gyermek nem gyermekes többé. Arckifejezése, modora, felfogása, sőt játécai is megváltoztak. Nem ritka a hazugságra tanított gyermek, akit az erkölcstelen anya, bűneinek cinkosává avat. A korán felvilágosított gyermek, kinek lelkét, értelme teljes kifejlődhetése előtt megfosztották, tudatlansága, ártatlansága költészetétől. Jellemző a mai gyermeknevelésre, hogy a gyermekszoba leggyönyörűsegebb játéka, a koldusgyermek rongyból készült és királyi sarjak brokátruhás kedvence, a baba majdnem teljesen száműzött. A hajdani leányok, — akik ugyan könnyebben és korábban jutottak férjhez, — büszkék voltak reá, hogy babáikat, melyeken annyi hasznos kézügyességet, ízlést és nőies kedvességet tanúihattak; mint gyermekkoruk legszebb emlékét magukkal vihették. S a régi bábu kedves ereklyeként, a fiatal nő sok szép, illatos asszonyholmija közt, helyet kapott az új otthonban.

A modern nő buzgó ugyan, de türelmetlen más vallásúak iránt, szűkkeblű és a kasztrendszer rendületlen híve, ultramontán minden modernsége

mellett. Többnyire rideg és számító. A háborús élet szülte sokféle önkéntes hivatalban kevélyen betartja társnőivel szemben ezt az elvét, melyszerint nem azt nézi, hogy ki vagy, de hogy mi van rajtad; az asszonynál nem azt, hogy mit dolgozik a cél érdekében, de hogy milyen állású az ura, a leánynál nem azt, hogy betölti-e hivatalát, de hogy mennyi a hozománya? A háborús irodák önkéntes nőtestvérei közt ez az irányelv. Hiába, nem ők, hanem a férfiak építették a katedrálisokat, melyeket még a gyilkos háború is meg szeretne kímélni, minden idők dicsőségére; mi tagadás, a férfiak csinálják azokat a mesteri operációkat, melyek visszaadják a betegnek életét. A férfi a nagy, ő és neki emelnek szobrot, ő az úr, ő teremt halhatatlant, ő a győzedelmes, Homéros, Ovidius Aeskolapus óta. A nő hozzáviszonyítva lehet kedves, vagy kellemtelen kontár, majdnem olyan, mint a gyermek. Eddig minden, amit a világon megcsodáltunk, a férfi műve volt, az ő dicsősége. A nő törekedjék lélekben nagygyá, szívben nemessé lenni, mert jaj neki, ha a férfi a harcból visszatérve kijózanodik, észrekap és meglátja, hogy nem maradt egyebe, gyengességénél!

Ha festő eszményi nőimodellt keres, meg lesz akadva, hol találja ma az arc nőies kerekdedségét, az ál édes oválját, a bőr áttetszőségét, a szemek özszerű tekintetét, a szempillák ártatlan megreb-

benését? A keserűség nélkül való száját, s rajta az ártatlan lélek mosolyát? A mai szépség csak egy vonásnyira van a torzképtől, reánk erőszakolt, de el nem fogadott vérré nem vált állszépség ez; hiszen látjuk, hogy a futurista, a szecesszió és egyéb elnevezésű abberációk mind rövid életűek. ízlés nélküli, kóros irányzatok, melyek észrevétlenül maguktól tűnnek el, s a művészetek történetében legfeljebb egy szarkasztikus gúnymosoly fogja emléküket megjelölni. A csontvázra fogyasztott, s ezért korán ráncosbőrű, ragadozó kifejezésű, márkírozott szájú, szenteség nélkül való typus nem felel meg a nőiszépség klasszikus ideáljának. Azonban tükörképét adja a nő mai helytelen foglalkozottságának, egészségtelen életmódjának, megkopottságának, elhasznált voltának!

Az irodalom, a művészet, az élet minden magán hordja e szürke bélyegét. De a háború lezajlása után ez is meg fog változni. Nemesebb és tisztább lesz, ha mindjárt vissza fog is kissé térni az elmúlt idők romantikájához. Új romantikának kell születnie, mely meg fogja örökíteni hős vitézek, nagy császárok, dicső idők legendáit, glóriás tetteit. A férfi ma is, mint a legvirágzóbb romantika idejében habozás nélkül feláldozza életét, véréét. Dicsőségesen és önzetlenül harcol hazáért, királyért és a nőért. Nem-e lett volna üdvösebb, ha a nő is mint hajdan a romantika korszakában, távol állván a vi-

harzó élettől, még az ellenség sem érintette, mert tisztelte védtelenségét, s női tradícióját? A tangót táncoló, hasított ruhában járó, folytonosan cigaret-tázó asszony teljesen lerázta magáról női múltját. Nem akar gyermekeket, de ha van is egy-két gyermeke, nem törődik velük, nem ő neveli azokat. Elfelejtette a szemérmet és a jóságot, új szokásokat vett fel, csupa rossz szokást. A gazdagság túlhajtott, dekadenciát jelentő fényűzését látjuk az egyik oldalon, a másikon meg a munkanélküliség rettenete nyomorúsága vigyorog reánk. A kettő közt, azt a nagy számban lévő bizonyos osztályozhatatlan osztályt, mely ugyan nem vagyonos, de azért egészen úgy él, mint azok. Pompásan öltözködik, premiereken az első sorokban ül, mindenütt ott látható és mégis valamiképen deklasszáltak ezek. A férjek ott többnyire nagyon szürke, nagyon ismeretlen, egészen kis emberek és az asszonyok óriási gyémántokat, arany és platina retikulókat hordanak, magassarkú finom cipőt, vékony pasz-telszínű selyemharisnyát. A lábak mai divatja azt mutatja, hogy a nők nincsenek a gyalogolásra berendezkedve. Tehát a kocsis, vagy autó költségeket elő kell teremteni. Ha tisztességes úton nem lehet, hát kétes, gyanús módon szerzik meg, így van ez, ennek az osztálynak egész életmódjával. Vagy a nő maga bocsátkozik áruba, vagy a férfi csal, lop miatta, s innen a sok szomorú újság-szenzáció ön-

gyilkosságokról, vagy letartóztatásokról. Fényűzés és erkölcstelenség többnyire karöltve járnak az otthon kerülésével. A modern nő pedig nem képes házában maradni. Este színház, koncert, étterem, délután, ha nincsen egyéb menekvése, előadásokra, gyűlésekre jár. Akár szekszuális, medicinális, vagy alkoholelles, akár a természet korrigálására készülő fantazmagória az eugenetika, legyen bár az előadás témája, a modern nő pirulás nélkül mindent meghallgat, mindent megemészt.

Pedig, amíg a nő szervezetébe bele van ültetve az anyaság plazmája, addig Darwin és vele minden modern természettudós csak azt bizonyíthatják, hogy a nemek között van különbség, mely teremtésük óta létezett, s megszűnésükig fenn fog állani. A tudományok jelenlegi magas fejlettsége, a teremtés sok zárt ajtaját átvilágító röntgensugár, a keletkezés problémáját nem tudta megoldani; de azt hisszük, hogy a természetben a nemek egyformán fontosak. Az egysejtűek a fejlettség legkezdetlegesebbjei, míg minél fejlettebb, minél komplikáltabb, annál többsejtű a teremtmény. A természet arra predesztinálta a nőt, hogy életének legtevékenyebb korszakát, fejlettségének és szépségének legszebb idejét a faj fenntartásmunkájára használja. Hosszú háromnegyed évig védelmet ad az eljövendő embernek, azután táplálja, altatja, ápolja, neveli; szóval, egy-egy gyermek két-három évig

teljesen leköti az anyát, házhoz láncolja a nőt. Világos tehát, hogy másképen építette meg a természet őt, mint a férfit, s az élet más szféráját is szánta neki. Az asszony, akinek néha hónapokig kényelmes ruházatban otthon kell maradnia, nem lehet a természettől arra szánva, hogy a közélet fórumán szónokoljon!

Katonai menetelésre sem teremtetett, ezt világosan mutatják rövidebb végtagjai, kisebb lába. A nőt finomabb szervezete, védettebb helyre, az otthonba utalják. A nő korábban éri el fejlődését, mint a férfi, vele hamarabb készül el céljaira a természet. Azért is vénül meg hamarabb a proletárnő, mint a gazdag asszony, azért hervad el korábban a munkásnő, mint az otthonülő, mert az asszony fizikuma, szépsége, egészsége nem olyan acélos, sem olyan ellentálló, mint a férfié, s hamarabb kidül. Sport, torna, egészséges életmód, friss levegőn való mozgás, tisztaság, sok vízhasználata, gyakori fürdés, mely a bőr párolgását fokozza, ez a leghathatósabb szépségápolási eljárás. Ne francia és angol festékeket, amerikai pasztákat, púdereket és illatokat, hanem bőven habzó szappant, sok vizet és levegőt használjon a nő, akkor bőre nem rezesedik meg, nem fonnyad el olyan korán, mint most. Amióta gomba módjára teremnek a kozmetikai intézetek, melyek a modern kor szellemét, s a mai nő „komoly érettségét” illusztrálják. Nincsen nagyobb

ízléstelenség, égbekiáltóbb ellentéte a nemes, klaszszikus, megszentezett szépségnek, mint a mai abberáció. Csupa merénylet a természet ellen. A nő lelkét és idealizmusát az élet és a megélhetés küzdelmei korán megőrlik, s a nő üdesége gyorsan elfonnyad. A 35 éves proletárnő többnyire öreg anyóka, míg példának okáért a színművésznő, ki-nek lelki élete, szelleme, s benyomásai intenzivek és kellemesek késő koráig is fiatal és szép marad. A mai nő Balsackorát 10—20 évvel megprolongálta ugyan a divatban; fiatalos kalapot, virágokat, kivágott ruhát és cipőt hord, sőt nem retten vissza attól sem, hogy nadrágos sportruhában mutatkozzék a divatos szállodák halijaiban. Ha azonban este otthon leszedi magáról a nappal hordott összes hazugságokat, csak siralmas, összeesett alak marad belőle, s olyan, mint a drága vázába rakott, selyemrongyból csinált virág, mikor az eső ráesett, mikor a por belepte! Nem csoda tehát, ha a 45 éves férfi legszebb korában, erejének, egészségének és humorának zenitjén állva a 18 éves leányt fogja választani. Hiszen a 40 éven túllévő férfit, egész literatúra, a színpad, s a balgaszüzek divatba is hozták már.

A női divat, a nő életmódjának és erkölcséinek leghívebb tükre; amilyen tónusban öltözködik a nő az utcán, olyan hangnemű belső életet él. A művelt anya már gyermekkorában vigyázni fog

arra, hogy leányának, az Éva leányának egy szallagcsokorral se kössön többet a hajába, mint amennyit a szerény, finom ízlés megenged. A modern pedagógia ébersége ügyel arra, ha az anya elmulasztja, hogy a gazdag gyermekek se hordhassanak feltűnő ruházatot, vagy ékszert az iskolákban. Nem egy lelkiismeretes tanítónő teljesít anyai kötelességet, leszedi a leánykák egészségtelen, párolgó, meleg és esztétikailag torz hajviseletet, a fülre tűzött csigákat. Az anyák elsősorban maguk mutassanak példát szép, nemes egyszerűséggel, természetességgel. Gondolják meg, hány lángelmének indult fiuk lett női hiúság martalékává. Hiú, gonosz nőkké, kik vámpírmódra kiszívják a lélek melegét. Az anyák ne akarják leányaikat szabadokká tenni, mert ezáltal fiaik megkötött Sámsonokká lennének. A ő legyen jó, művelt és házias és virágoztassa ismét fel az otthon kultuszát, akkor kevesebb kihűlt kráter lesz és csökkenni fognak az öngyilkosságok, a paralitikusok és sikkasztók rettenetesen magas, modern százalécai. Már az ókor krónikásaitól megtanulhattuk, hogy minél lazább az erkölcs, minél szabadabb az asszony élete, mentül kevésbé tiszteli a házasság tradícióit, annál lazább a fegyelem. A laza fegyelem, a kicsapongó életmód, az egyes embernél és a nemzeteknél egyaránt a süllyedés hírnökei. A római satírákban a szellemes írók gúnyolják és ostorozzák a házas asszonyok szabad

életét, a válások felszaporodását. Napjainkban pedig minden gondolkodó ember megütközhetett a modern nő semmi jóra nem mutató viselkedésén.

A férfi erénye és ereje által nagynak és hatalmasnak indult XX-ik század, mely a háború előtt annyi emberfelettit produkált a tudományosság minden terén; ennek a napfényes korszaknak az egén egyetlen sötét protuberencia a nő viselkedése és viselete volt! Mikor tapadó ruhában, mely többet sejtetett, mint amennyit leplezett, kiment a nyilvánosság elé és annyi encyklikájába került nemcsak a főpapságnak, hanem még a katonai térparancsnokokat is megbotránkozttatta bálók alkalmával. Ha a nő lelke győzedelmesen uralomra jut, testi hiúsága felett, akkor be fogja látni, hogy a nemek természeti különbsége örök. Akkor meg lesz elégedve saját hivatásával és büszke önérzettel be fogja tölteni helyét mint ember, mint anya, mint hitves. Nem tarthatja magát elnyomót lénynek, hanem megérzi a nagy hatalmat, a súlyos felelősséget, mely anyaságából re áh áramlik. Érzést és gondolkodást, szívet és fejet igénylő emberi feladat a gyermeket nevelni, a férjet segíteni. Ma úgy-e retteg a legtöbb anya, ha fia kilép az életbe. Hogy vagy vámpír courtisan, vagy szívtelen, léha és követelő feleség martalékává lesz. Mind a két nőtől egyformán reszket, mert tudja, hogy fiát egyenlően boldogtalanná teszik. Ezért

hát a nőnevelést kell megváltoztatni, hogyha a férfi életében beáll a kétkedés, az unottság, a vélt sikertelenség kimaradhatatlan periódusa, hogy akkor ott állhasson mellette a megértő, a művelt asszony és fehér ujjáival elsimítsa a homlok barázdáit. Akkor meg fog szünni a szívtelen és hideg courtisanok veszedelme és a stréberkedő, számító feleségek járványa, akik az élet első akadályánál hitszegően megfutamodnak. Ha a modern hisztérika helyett szende leányok fognak házasságra lépni, akkor a férfiak anyái mint hajdan, áldani fogják a percet, mikor fiúk családot alapít.

A nő kis, lapostalpú lába nem való menetelésre, teste alkalmatlan a folytonos megerőltető munkára. Tetőtől-talpig, kívül-belül eltér a férfitől. De hogy kinél születnek a gondolatok tarka, csillogó szövevényei, az érzelmek ezer változatos skálái, intenzívebben, az örök titok marad előttünk. Hogy ki a kitartóbb, a higgadtabb, a produktívabb, az azonban elvitathatatlanul régen meg van állapítva.

Az Operateur ügyessége, fegyelmeztségén, logikáján kívül abban rejlik, hogy keze bár vasnál szilárdabb, az ujjak hegyében mégis olyan túlfinomult a tapintás érzéke, hogy kése hegyében megérez minden legkisebb ellenállást, — ilyen a férfi egész lényé.

Az asszony gyengébb és gyengédebb, de a férfi finomabb szerkezetű. Innen van, hogy az asszony fájdalmakat könnyebben tűr el, mert fájdalomtűrőbb a vad, a civilizálatlan ember is. A nőben, ha önálló, mindig brutalitás és kegyetlenség lakozik; Beatris Cenciben, Charlotte Cordaynél, Hartl Lujzánál és Caillot asszonyban egyformán. A forradalom rettegett nőhiénái, a kereszténységet terjesztő fanatikát, a modern szüfrazettek egyforma természetűek maradtak. Mindegyiküknél hiányzik a nőiesség varázsos búbája, illata, szépsége, anélkül, hogy meg volna bennük a férfi intellektuálitása és azok a vonzó lelkitulajdonságok, melyek ereje folytán a férfit jellemzik. A vén kisasszony tanítónő brutális, üti, veri a kis gyermeket. Az apáca sokszor a legkegyetlenebb, szinte hisztérikusan tobzódik, ha a neki kiszolgáltatott gyermekeknek testi fájdalmat okozhat; innen ered a női patronázatok, jótékonycélú gyermekotthonok kétes eredménye is. Nem sporadikus, hanem elég gyakori jelenség a kegyetlen nő, s nem tudni, vajjon melyik kinövés a veszedelmesebbik a civilizáció szempontjából, a kegyetlen emancipált nő, vagy az elmaradt, a meg nem érett, vallási parancsra fátyolt, vagy nyírott haját viselő? Felfogás dolga, amint nézet dolga az is, hogy a házasságot jobban veszélyezteti-e a régi keresztény felfogás, mely testet és lelket elválasztva, a testet elnyomni igyekezett,

s a cölibátust szentesítette, vagy a régi zsidó, ki mint a tenger fővénye szaporodni kívánt, s elűzhette nejét, ha gyermektelen volt.

A világban egyedülálló okos nő, hogy reátermettséget és önállóságát bizonyítsa, annyira utrirozza a férfiak szokásait, hogy többnyire kellemtelenné lesz. Míg az okos asszony szerényen, de öntudatosan férje mellett állva annak, női tapintatával sokszor a legfontosabb, életbevágóbb helyzetben is bölcs tanácsokat ad, de olyan kedves formában, hogy csak szimpátiát nyer vele. Minden nyilvánosan szereplő nő szíve kissé megkérgesedik, olyanok ők, mint a Dickens mesterien leírt árvagyámjai; a sok szomorúságot, árvaságot, szegénységet megszokják, egy vonással túl igazságosak, s ez az egy vonás már ridegséget jelent. Mint a szűkkeblű férfiak, akik a korrektség leple alatt elvből nem segítik ki megszorult barátaikat. Ezek a nyilvános jótékonyági úrnők ezüst vagy aranytáskájukból nem adnak kolduló asszonyoknak, ha egész kendő lóg sovány vállaikon, nem adnak kolduló gyermekeknek, mert félő, hogy nyalánkságot vehetnének. Míg ellenkezőleg, a fenkölt gondolkodású férfi szívét megindítja a kis teremtmény korai nyomorúsága és filléreihez, melyekből csak száraz kenyér telnének, egy csomó édes bonbont ad a koldúsgyermeknek. Logikus ésszel megszanja az egész kendőt viselő asszonyt, gondolván, „jobb

időket látott a szerencsétlen” és réz helyett ezüst-pénzt csúsztat kezébe.

Mostanában ha egy divatos tenor, vagy idegen színész tűnik fel a korzókon, akkor epidémikus tömegláz tör ki a nők között, s beszélnek az ideggyógyászok, akiknek módjukban van megfigyelni és kivallatni betegeiket, hogy az emancipáltak és tanultak ilyenkor a leghisztérikusabbak. Mintha csak a kis agyvelő nem bírná a túlfeszültséget, s meg akarna pattanni! A női életnek vannak olyan fázisai, mikor sem kedélye, sem idegrendszere, sem munkakedve nem normálisak. Ilyenkor súlyos műtétek végrehajtására, vagy nagy pledoierék megtartására képtelen lenne. A vétőjoga nem használna neki semmit, hiszen mint tanúnak vallomása egyenlő értékű a törvény előtt a férfiével. Mint jogalany pedig egyenlően igazságos elbírálás alá kerül, épen úgy, mint a férfi. A házasságjog, kivált a lovagias magyar törvény, teljes egyformaságot biztosít számára, válásra és együttélésre.

Az asszonyé a földi paradicsom, a férfi szereti, túlhalmozza őt minden széppel, s reá bízta nevét és gyermekét. Sajnos, sok nő nem is tudja felfogni, hogy a nap 24 órája 1440 perccel sem elegendő arra, hogy a gyermek lelkét, tehetségét kiképezze. Mikor a gyermek egészen tehetetlen, kicsi szuny-

nyadó lény, az anya örködik álmai felett, de abban a percben, mikor a gyermek öntudata megnyilatkozik, mikor elérkezik az ezeregy kérdések ideje, ugyancsak az anya kötelessége, hogy a lélekbe cseppenként beleoltsa a megismerés első sugarait. Ezért érthetetlen és természetellenes a modern nőnek szabadszerelemre való vágyódása, minek következménye a gyermek fallangsnevelése lenne! Sokan azt hangoztatják, hogy a házasság nem egyéb közönséges vásári szerződésnél, talán, sajnos, néha az is, de általában a legnemesebb szerelem csakis a házasságban nyilatkozhatik meg. A legállandóbb, legtisztább, mindig mélyebb és mélyebb gyökereket verő együttérzés. A modern embernek csakúgy szüksége van a törvényszabta és hagyomány biztosította menedékre, melyet a házasság, s az otthon nyújtanak, mint a réginek.

Haladt a férfi, mellette jött a nő is, s a házasságban nemcsak hogy egyenlőek, de a nő határozottan előnyben van. Azonban a közpályákon mint bíró, mint politikus hogyan tudna lépést tartani a nő, ha anyasága vagy egyéb fizikai okok miatt sokszor és hosszú időre szabadságolni, nélkülözni kellene őt. Eltekintve attól, hogy biológiai okok folytán sokszor már szabadságolása előtt is izgott, nyugtalan és kimerült lenne. Tehát a nőtől, mint törvényhozótól, sem rendszeres, sem igazságos munkát nem kaphatnánk, ellenben milyen

káosz, milyen restancia felhalmozódás támadna minden nőnél ilyenkor a hivatalokban. A nőnek hatáskörébe tartozik, hogy lakást, ruházatot, ételrendet ne csak rendben tartsan, hanem az ő művészete és zsenialitása azt minél szebbé, olcsóbbá, célszerűbbé és egészségessé tenni. Férjét, gyermekeit, környezetét boldogítani; a gyermek ártatlan életét megédesíteni, harmóniát, megértést teremteni, hogy a ház légköre tiszta és illatos legyen és szinte áhítatot keltsen, mintha boltíves templom belseje volna.

A nő ne csak azért végezze maga bevásárlásait, mert olcsóbban tud venni, mint a szakácsnéja, de mert az intelligens, művelt nő megismeri a hamisított, értéktelen vagy romlott árút, ellenőrzi a helyes mértéket, s ezzel kettős, sőt hármas célt szolgál. Jó, friss, teljessúlyú és olcsó árút kap, elkerüli otthon a kellemetlen, lélekölő és folyton ismétlődő kis gyomorrontásokat, rosszsulléteket, s az ételmisszerárúsokat és boltosokat ellenőrzésével lassankint rá fogja nevelni a korrektségre. Nem fognak merni selejtes, hamisított és rosszul mért árút adni.

A háború világot rengető fürgetegéből talán megtisztulva és megújítva fog kibontakozni a holnap új asszonya. Talán ismét olyan szép lesz, mint a habokszülte Vénusz, de olyan tanult, dol-

gos, művelt és nemeslelkű egyszersmind, mint ahogyan azt a mai kor megkívánja. Ahogyan a férfi megkövetelheti útitársától, kivel együtt óhajtja befutni földi pályáját! Ezek az emberek, főleg a nők, úgy fogják nevelni gyermekeiket, hogy el jő az örök béke s a teljes leszerelés eddigelé elérhetetlen eszméje meg fog valósulni. A holnap asszonya leveti régi bűneit és új erényeket tanúi, nem marad renyhe tétlenségben, de nem is tolakodik oda, hova nincsen hivatva kiállani. Ismét a férfi mellé szegődik hű társául, kit ugyanolyan tisztelet illet, ki épen olyan magasan áll, mint az. Visszatérnek női hivatásukhoz, s az emberiség hasznos részét képezik majd ismét.

A modern nők zöme kegyetlen volt, ágyúkkal szerettek verebekre löni, s minden modern törekvésük több kárt, mint hasznót okozott. Most az emberiség nagy katasztrófájának láttára talán sajnálni fognak minden haszontalanul elejtett könnycseppet, talán lassanként kijózanodnak.

Feleségekké, anyákká, s a ház úrnőjévé lesznek ismét, s akkor ez volt, sajnos ugyan, a legvéresebb, legrettenetesebb, de az utolsó háború is. A nő ma megtanulhatta, hogy törekvésének nincs szilárdabb támasza, mint egy szalmaszál, mert összekulcsolt kezekkel, tétlenül kellett végig néznie, hogyan mennek el a férfiak. Az amazonok kora letűnt, sőt nemzeti hősnők sem támadtak napjainkban, mert

hiszen a női erények határozottan kiveszőben voltak már. A férfit gondolkodása, a nőt érzelmei jellemzik. A régi nőnek más intenzívebb és állandóbb volt az érzelmi világa. Nem ismertek sok férfit, szerelemből korán és fiatalon ideális házasságot köthettek, szerények, egyszerűek voltak. A régi házasságok, frivolitástól és számítástól mentek és azért állandóak voltak. Az asszony a férfi életének legtisztább öröme volt, ha elcsüggedt, ő bátorította, ha bánata volt, minden barátnál szívesebben osztotta vele. — A modern nő másnap elhagyja tönkrement urát, s tetszést hajhászva, más után néz. Prévost fél, vagy csak negyedszüzekből lett asszonyok, a nőideáltól teljesen eltérő emberkorcsok ezek.

A holnap asszonya tanuljon, de ne legyen tudákos, legyen jellemes, de ne legyen férfias, mert ha nőiességéből kivetkőzik, csak a férfi torzképévé lehet. Legyen szép, hogy a költői szerelem ne haljon ki, s a ház tűzhelyében ne hamvadjon el az utolsó parázs.

Ma szegény, tuberkulótikus, vékonycsontú, alig 16 éves leányokat tömegével látni a mulatók táncparkettjein hemzsegni. 16 éves leányok dolgoznak a gyárakban. A középosztályból valók hivatalba, egyetemre járnak. Soha sincsenek otthon, örökösen férfiakkal vannak együtt, s azért a legfiatalabb leányok sem szemérmesek és nem háziasak

többé. Dobó Katica, Zrínyi Ilona, s más nemzetek hősnőinek életrajzát tanulmányozva, látni fogjuk, hogy a nő bátorsága, önfeláldozása, lelki nagysága a legmélyebb gyökereket vert nőiességből fakadhatnak csak. — Ezért nincsenek ma hősnők.

A politikát, a vallást a férfi csinálta. A nő ám-
bár hívőbb és exaltáltabb és fanatikusabb, mégis
Krisztus, aki a felebaráti szeretet, a türelem és az
igazságosság prédikátora volt, nem óhajtotta a nőt
emancipálni, s apostolait a férfitanítványokból vá-
logatta össze.

Ma is Heckel helyett Heine való a nő kezébe.

Ezelőtt a háborúban charpit tépdestek a régi
jó idők, nemeslelkű, finom ujjú dámái, ifjú hölgyei,
nagyasszonyai, akik lavendulát szárítottak szago-
sítónak és megborzadtak volna a ma asszonyának
perverz, chipre illatától! Igaz, hogy akkor nemes
művű, remekben készült legyezővel játszottak,
míg ezek hetyke dohánykészleteket hordanak. —
Annak kezében ezüst kötőtűk regéltek, ez fényes,
de ragadozó karmai közt D'Aannunzió „Fuóko-
jával” űzi az idő unalmát. Nemes úrfiak tiszte-
letteljesen tartották a selyem motringot, — ma
ideges sebészek és gúnyos segédorvosok brutális
vicekkel tartják őket.

Hamis ékszert, utánzott prémet, filléres csipkét hord az, akinek valódira nem tellik, mert mindenki követi a divatot. Azelőtt kincset érő rubint, gyöngyöt, gyémántot, családi ezüstjüket lerakták a haza oltárára és egyszerű honiruhákban jártak a háború alatt. Ma értéktelen lim-lomokat, kiselejtezett törmelékeket szedtek össze a nők, azt áldozták fel, — hogy neveiket kiírják valamennyi újságban, és vidáman tovább pompáznak ékszereikben!

A nő igaz hivatása egész királyságot rejt magában, csupa kiváltság, előny és elismerés járul reá kötelességeinek teljesítéséből. Nemcsak az alkov, melyet a nőemancipátorok annyira aláhúzva emlegetnek, s a nő egész birodalmának neveznek, — hiszen a mai házstruktúra már épenséggel száműzte ezt a sötét, ablaktalan, levegőnélküli fülkét. Az ember ma keletnek néző, tágas, szellős, nap-sugaras szobában piheni ki fáradozásait. A nőé a szalon, a gyermekszoba, a tanulószoba, a zene-szoba, a tornaterem, a fürdőszoba és a konyha, sőt a férfi dolgozószobájában, annak jobbjára mellett, a legkényelmesebb fotel is őt illetik, s ha a férj íróasztala megannyira túl van is halmozva tudományos könyvekkel, vagy fontos iratokkal, az aszszony munkakosárkája számára mindig marad egy darabka hely. A régi szalonok mint irodalmi, szellemi, művészeti, sőt politikai gócpontok voltak ismeretesek, egész literatúra íródott a nők szalon-

jának befolyásáról. Ez a szoba ma is meg van, csak hogy nem egyéb, drága bútorok magazinjánál, s ezt a díszszobát csak arra használják, hogy közönséges, mindennapi tereferét folytassanak benne felcicimázott asszonyok, s a nyomukba szegődött, hírhedt zsúrifjak. A gyermekszoba üres, a tanulószobában pedig idegenek nevelik a gyermeket. A konyha a szakácsnéé, s a férfi egyedül görnyed íróasztala fölött. Felesége gyűlésekre jár, szabadszájú előadásokat hallgat. A ház ilyen elhagyatottsága mutatja az általános korrupciót, s ezért nem kell csodálnunk, ha annyi „kijárásról”, hadiszállítási visszaélésekről hallunk, melyek asszonyok lelkiismeretét terhelik. Az otthon elhagyatottsága okozza azt a sok rejtett többnejűséget, mely oly gyakori, bűnös kinövése a mai társadalomnak.

A természet örök szabálya azt rendeli, hogy a nő maradjon meg híven, tartózkodóan, szelíden és szerényen a férfi oldalán, ha azonban a férfit csapás éri, akkor ezek a nők habozás nélkül, mint a hősök, kezübe veszik az élet gyeplőit, s úgy dédelgetik a bajba jutott férfit, mint a gyermeket. Íme az asszonyok egy része mostan a háborúban is ekével, kapával, verejtékben megművelték a földet, hogy férjük helyett kenyeret adhassanak gyermekeiknek. Ezek a nők azonban sohasem konspiráltak a férfi ellen, nem követeltek egyenjogúságot, hanem egyforma emberi gondolkodástól vezé-

relve, odaállottak, ahol szükség volt rájuk, ahova a munkamegosztás szólította őket, hogy hasznot tegyenek az emberiségnek.

Az orosz diákleány féktelensége, főleg szerelmi életének vadságában nyilvánul, egy vagy több fiatal férfit valami dämoni hatalommal magához láncol, s többnyire vesztét okozza a szerencsétleneknek. — A férfi bárhol nagygyá fejlődhetik. Spinoza, a szegény lencseköszörűs, a szellemi birodalom titánja lett. A nőknél, szegénynél és gazdagnál, proletár és arisztokrata között, szembeötlőbb a különbség. Más ifjúságának tartama, fejének formája, bőrének színe és hajának minősége teljesen eltérőek. Nemcsak a megerőltető és egészségrontó munka véníti és csúnyítja a nőket, hanem a környezet, a lélek sivár, kielégítetlen volta is. A női lélek szerelemre, kényeztetésre, becézésre vágyik, a férfi hódolata, gyengédsége olyan lelkének, mint napsugár a virágnak. Innen magyarázható, hogy boldog asszonyok, körülrajongott művésznők és szerencsés anyák sokkal tovább tartják meg fiatalos kedélyüket, testi ruganyosságukat, külső szépségüket, mint az elkeseredett tudósnő, vagy a fanyar vénkisasszonyok. A korán szerelemre érett, anyai felügyelet nélkül teljesen szabadon élő leány is gyorsan fonnyad testben, lélemben. Viszont a 40 éves kultúrférfi hiszen még illúziót kelthet a fiatal leány szívében!

Stendal és vele együtt sok más író azt vitatják, hogy férfi és nő között nem lehet barátság, csak amitié amoureuse, szerelemből lett, vagy szerelemmel végződő barátság, mint a házasságban a szenvedély első ellobbanása után. Azonban jó és nemes nők és kiváló férfiak között elvitathatlanul létezhetik élethossziglan tartó, igaz, őszinte és önzetlen barátság is, — de csak a jó nevelés formái mellett és a vérré vált erkölcsűek között. Azoknál a modern, mindig férfiakkal együttlévő nőknél, akik ruházatukkal, mozdulatukkal folyton mindenkinek tetszeni akarnak, a lelki momentum persze teljesen ki van zárva, — ezek lelkinnevelés híján hazug szépséggel és színlelt erénnyel csak a férfiak érzékeire akarnak hatni. Az örökös, fárasztó színlelés és hazugság kimerítik a nő idegzetét, innen a sok hisztérika. A nőnek alkalma van a különböző férfiakat tanulmányozhatni, onnan raffinált ravaszságé. Sokszor sikertelenül küzd, azért bosszúvágó, gonosz és kegyetlen lesz. A patológikus és kriminális nő mind gyakoribb jelenség, a modernség káros kinövései ők is.

Az állatvilágban a hímnek széptevéssel, kedveskedéssel, udvarlással meg kell hódítania a neki tetsző nőtényt. A modern embereknél a nő csalogatja láncaiba a férfit! Az emancipált nő a szabad-

szerelem híve, ezt nemcsak a regényírók és az orvosok tudják, de szemérmetlenül ők maguk is hirdetik, eddig a civilizáció legszebb diadala az emberi monogámia és az erkölcs növekedése. A természetrajz sok olyan állatkát említ, melynél a hím áldozata lesz szerelmének, — a nagy embernél is gyakori, hogy a férfi életével fizeti meg helytelen szerelmét, azért az anyák ne a nyilvánosságnak és ne a szabad életre neveljék leányaikat, hogy ne tegyék fiaikat boldogtalanokká.

Nincsen szebb és poétikusabb a földön, a gondal őrözt, finomságban nevelt leány érintetlen lekénél, csak ő ismeri az igaz szerelmet, az igaz barátságot. Ő tiszteli a poétikus ereklyéket, a száraz virágot, a színehagyott szallagcsokrot, s később ő tekinti szentnek az anyaság kötelességeit.

A holnap emberei egymással élve, eltanulják majd egymás erényeit és ki-ki elfelejti saját bűneit, akkor nem lesz többé szükség az eugenetika nevű abberációra, mert mind az emberek szépek lesznek és jók és a béke akkor nem lesz többé fegyveres béke.

Míg a biológia tudományosan azt tanítja, hogy minél komplikáltabb valamely lény, annál fejlettebb is. A nőt felszabadító demagógusok azt vitatják, hogy az emberiség két neme közt alig van különbség, s idővel ez is teljesen el fog enyészni, úgy, mint sok állatnál történt. — Szerintük fejlődve

tehát vissza fog térni az ember az egysejtűség kezdetlegességéhez!

Vannak olyan képzelgők is, akik az állatvilágból, a rovarok országából vett példákkal azt akarják bizonyítani, hogy eljövend az embernél a nő korlátlan uralmának ideje, mikor a nő majd teljesen leigázza a férfit, — úgy, mint a pici állatkák a tétlen hímet!

Az emberiség azonban megtéveszthetetlenül és zavartalanul fog tovább haladni kijelölt útján, a klíma, a vér, a faj, s a nevelés és a tradíció befolyásától víve.

Az igaz lángész, legyen az férfi, vagy nő, mindig diadalra jut és örökké élni fog, mint ahogyan örökéletű maradt Saphó költőnek IX. könyve, gyönyörű szerelmi dalokkal, melyek szépségét nem homályosították el a hírhedt lesbosi kicsapongások reánk maradt való, vagy koholt hírei, valamint Dorian Gray írójának nagyságát sem kicsinyíthetik meg a nevéhez tapadt modern perverzítások ráragalma, vagy ténye. Minden elhomályosul, de a lángész örökké él.

Gondolják meg az anyák, hogy mennyi csillogó férfiasság, mennyi fenkölt gondolkodás, hány magasreptű elme hanyatlott le a megsemmisülésbe, nők befolyása által. Hány lángelme szédül le a posványba megperzselt szárnyakkal, sokszor a legjobbba, a legnagyobbaknak indultak, szerelemnek hitt

érzéki csalódásuk folytán, még mielőtt kifejlődhetek volna, kábultan megsemmisültek.

Mind a két nemet észszerűen, gratióánálisan, egészségesen kell nevelni, foglalkoztatni. Ez pedig a nő feladata volna. Nem utópia tehát, hanem szó-, szerint veendő igazság, hogy az emberiség jövő boldogsága és boldogulása a nő kezébe van letéve. A nő tanuljon meg minden szép és felemelő és nemesítő tudnivalót; izzón sportot, mozogjon szabad levegőn, hogy szép és egészséges legyen. Tanítsák meg a leánykákat biztos, hanem azért nőies, kerekded, tetszetős mozdulatokra, szemérmes és nem kihívó viselkedésre. Menjen a nő a hegyekbe, hogy tüdeje és teste jól kifejlődhessenek, ne pedig azért, hogy a modern szállodák halijaiban fiatal leányok és elhízott asszonyok egyforma szemérmelenséggel szűk és rövid nadrágokba préselt időmaikat mutogassák.

A nap főétkezéseinek helyes és tudományos alapon való tápláléköszeállítására szintén a nő hatáskörének egyik fontos tényezőjét képezi, mert a jól táplált, erős ember mindenkor fölényben van a csenevész, ellentállással nem bíró, rosszul táplált felett.

Ha a férfi által istenített, de sajnos gyakran egészen triviális nő nem tartaná vissza, s nem kényszerítené őt logikátlan életmódja folytán az iga-vonásra, már megközelíthette volna a tökéletessé-

get, melyet csak a kölcsönös megértés, a közös cél felé való harmonikus törekvés fognak elérhetővé tenni. Akkor fog az emberi ideál megvalósulni, ha a haladás útján megértően együtt fognak működni férfiak és nők. Ez az emberi tökéletesedés legelső törvénye, legfőbb kelléke.

Az elemeknél féktelenebbül tomboló háború szétfröccsent gránátszilánkjai elől riadtan menekült elhagyott otthonába a nő, s belátta, hogy nem tehet egyebet, minthogy megsirathatja (az elesetteket, imádkozhat az élőkért és adakozhat a megszorultaknak. A megkérgesedett szívű modern nő ismét könnyezni és adakozni tanúi.

A férfit szabad teste nem gátolja meg semmiféle mozgásában, míg az asszonyt kurta lábai, rövidebb lélegzete, csekélyebb ellentálló képessége már maguk is a röghöz, az otthonhoz kötik. Háborúba nagy és óriási alkotásokra, halhatatlan székes-egyházak építésére és világrészek felfedezésére tehát egyaránt alkalmatlan a nő. Politikai aspirációjuknak nincsen tehát sem értelme, sem értéke. Ravasz csellel, szinte észrevétlenül befurakodottak hivatalba, üzemekbe, gyárakba, s ha nem is alapos, de mindenesetre olcsóbb munkájukkal lassan, lassan kitérték a békésen dolgozó férfit, teljesen lefoglalták maguknak mindazokat a helyeket, ahol a felserdült ifjú elkezdhetette megélhetése alapját,

hogy rendes időre existenciája lévén, családot alapíthatott. A furfangos nő előbb kivívta magának, hogy kaput nyitottak neki a tudományok eddigelé átléphetetlen küszöbén; mikor később bent ülhetett az egyetemek tiszteletreméltó padjain, választó jogot követelt. Egyetlen eredményként az a félelmetes perspektíva fenyeget, hogy miként a proletároknál máris megtörtént, úgy a középosztálynál is teljesen kialszik az a pár hitvány kis rözse, mely néha-néha még fellobog, felpattag a tűzhelyben! Nem állhat helyt az a nézet, hogy a nő, mert idegzetét a régi politikai küzdelmek még nem örölték meg, igaz és hű belátása szerint fog cselekedni. Tiszta meggyőződésből csupán!

Az igazság érzete ösztönszerűleg talán bent szunnyad minden nő lelkében, még sem hihető, hogy a nő lenne épen az igazság hivatott apostola, mert hiszen benne erősebb az érzelem, mint az intellektuálitás, teremtése óta inkább a szerelem, a poézis képezte lelkülete intenzívebb részét. Hosszú és talán meddő munka volna az érzelmet gondolatlanul átváltoztatni, a nő csak logikátlanul gondolkodna, miért volna az élet boldogabb? Félő, hogy az élet, a gyönyörűsége élet akkor teljesen sivár volna!

És íme az acélvállú férfi ma, mint évezredek előtt, puskával egy hétre vagy talán egy évre való minden szükségletével a hátán, elindult a csatába! És menetel fagyban és napsütésben, északra vagy

délre, a szélrózsa minden irányába. Éjjel-nappal, fáradhatatlanul, 1 — 10 ellenség ellen. A modernség s a nőemancipátorok azt hirdették, hogy a kultúra terjedése folytán az őserő, a férfi izomereje, fizikai fölénye mindinkább divatjukat múlva, lomtárba kerültek. Azonban kitört a pokoli háború, a legősibb, a legnagyobb erők vakmerő mérkőzése. Nyers, ős erők rettenetes összeütközése, soha nem hallott száz és száz kilométer hosszú tekervényes harcvonalakon, millió és millió modern ember közt. Európa majd minden határszélén villogó szemekkel, égő gyűlölettel, egymás ellen mennek ágyúval, fegyverrel, ökölrel és kövekkel a férfiak.

Ez a rettenetes vértenger és az ennek nyomában fakadó könnymírvád, mely keresztül vonaglik a particius világrész, Európa szívéen, bizonyára nem lesz majd hatás nélkül a nőre sem.

Be fogja látni, hogy hazug balhit volt az, hogy nincsen és nem kell válaszfal a nemek között. Hazugság, hogy férfi és nő ma már teljesen egyenlőek, hazugság, hogy a régi férfierény, a testi fensőbb-ség, az izmok vasereje, a szervezet acél ellenállása, a rettenhetetlenség és bátorság sutba kerültek volna. Épen úgy valótlan az, hogy a kötelességek évezredes felelőssége nem befolyásolják többé a férfi jellemét, a férfi intellektuálitását. A férfi férfiaságtól lenni, vagy nem lenni függ most. A leghatalmasabb szociális faktor ma is a kötelessé-

gek évezredes súlyától megerősödött férfiaság, szilárd felelősségérzetével megalkuvást nem tűró lelkiismeretességével.

Az igazság megismerése, a civilizáció nem teperték le a nyers erőt, hanem mintha százszorosán megedzették volna. Azért nem állhat az asszony győzedelmesen egy fokra a férfivel, mert mi történne most a nővel, ha mind a két nemnek egyenlően kellene a jogok adta terheket vállalniok? Ha egyforma jogaik és egyforma kötelességeik lennének, mert jogok kötelességek nélkül csak a hiúságot szolgálnák; könnyelműbbé és elbizakodottakká tennék az embert. Vajjon gondolkodóba fogja-e ejteni a nőt, s le fogják-e szűrni ennek a rettenetes harcnak a tanulságát? Talán belátják, hogy az élet fáját tövénél megrengető viharban ők csak mint a szárnyszegett madár, vagy mint az üldözött vad, olyan szálnalmas tehetlenségben vergődtek; ők, a nagy világhatalomtrófiát számba nem jövő gyenge faktorai. A 18 éves gyermeket férfivé érleli a felcsapott lángtenger perzselő forrósága; de hogyan oltalmazhatná meg a nő hazája megszentelt határait, mikor saját kádáverét sem tudja megvédeni a brutális ellenség förtelmességétől? — A nő tétlenül nézi a harcot, de ha Isten jóvoltából elül a fergeteg s megjelenik az ég végében a megbékülés szivárványa, talán belátja, hogy hibázott. Mert kit illetnek majd a jövő férfivéren megvál-

tott jogai és kiváltságai? Elég szemérmetlen volna a nő és még ezután is követelőleg merne-e fellépni? Nem, a nő majd visszatér régi, megszentelt, de azért modernül nagyratágult hatáskörének teendőihez. Tanulni fog, de nem lesz tudós, övé lesz az élet poézisa, fiait fogja nevelni, s a férfi házának parancsoló, jó, okos, művelt úrnője lesz. Mennyi tudás, mennyi akarat, mennyi hűség, mennyi erény kell majd ehhez. Azt várták, hogy a civilizáció haladásával, a brutális fegyverkezés ideje el fog múlni, hogy az erkölcsi hatalom, a megfontolt okosság, s a szívjóság lesznek uralkodók. Sajnos, nem így történt most, de talán a nő, az anya, a hitves, aki most tétlen-tehetetlenségében volt kénytelen övéit feláldozni, meg fogja válthatni az emberiséget, s az örök béke pálmaágas angyalává lehet. Ha mint nevelő rendületlenül és hiúság nélkül őrt áll, mint a német költő mondja „die verädelnde roher Sitten”, mert most beláthatta, hogy utópiái elérhetetlenek, hogy az erő, a testi erő, az ösférfi minden korok elvitathatatlan ura; határainak, családjának felkent védelmezője lesz.

Ha megérthetnék az asszonyok, hogy az emberiség csak akkor lesz boldog, s a nő csak akkor lesz egyenrangú a férfivel, ha női erényeit, női tehetségét, női képességeit, szóval egész nőiességét olyan fokra emeli, mint amilyen magasan áll erejével, öntudatával, férfiaságával a férfi. Ma a fehér hol-

lónál is ritkább természeti jelenség az igazi nő. A legtöbb férfi egyes röpke órák múltó örömét, vagy egy élet hosszú unalmát, nyílt, vagy elnyomott keserűségét kapja cserébe, lelke égető vágyaiért. Pedig az asszony jó és nemes, csakhogy útvesztőbe tévedt, s a fata morgana színes, fonák, de elérhetetlen képzelei után futott. Józanságával és becsületességgel azonban ismét meg fogja találni az utat az igazsághoz. — A nő nevéhez és erkölcsiéhez nem illő törekvésében sokat vesztett és semmit sem nyert; de talán megtisztulva a fájó tapasztalatok kohótüzében, jobb, igazabb és erősebb lesz. Talán elveszti keserűségét, megérti önmagát és becsülni fogja küldetését, asszonyi hivatását. E nehéz, véres idők után vigasztalója, segítője, megértő, hű, serkentő társa lesz a férfinek, akkor az új boldogság új korszakát a nő fogja megteremteni, s az általa nyert csata eredménye semmivel sem lesz kisebb a férfi győzelménél.

Eljön az idő és ütni fog az óra, mikor nem minden melankóliától ment, fájó megismeréssel belátja, hogy messze elmaradt testvére, a férfi mögött és akkor ádáz gyűlölködés helyett, majd megértő szavakat keres és egyszerűen felszabadul a nyomasztó érzéstől.

Akkor lesznek egyenlőkké, emberekké. A lelke nehezült fekete felhők szétoszlanak, megtalálja a kulcsot saját lelkéhez és belátja, hogy a nyíló

virág nem haszontalan gyom, hanem dísz, bája a földnek.

Ahelyett, hogy a fáradtan hazajött férfit lerántaná a köznapiság, a külvilág fanyar unottságába, — mely elől hiszen épen otthonába szeretne menekülni, — ha ehelyett fehér ujjjaival elsimítaná az élet barázdáit társa homlokáról, az lenne a modern nő diadala. Az asszonyok tragédiájának mondható, hogy nem értik boldogságukat és nem fogják fel hivatásukat. A modern nő hallja a szavak hangját, de nem ismeri értelmüket! Messze, hosszú, fáradságos út vezet egyik leiektől a másikig. Küzdelmes életút vezet a teljes megismeréshez; ezt az utat a férfi évszázadok óta megtette, azért áll az élet szirtéin. Érettsége olyan magas színvonalra emeli, hogy fentről nézi az életet és nevetségesen eltörpülve, megkicsinyedve látja az élet megnyilvánulásait. A férfi elérte a bölcsesség, a humor azon fokát, hogy mindent megért és mindent megbocsájt. Míg a nő keveset ért meg az életből és semmit sem bocsát meg — egy másik nőnek!

A férfi ritkán hagyja magát megtörni, mindig kiegyenesedik, ritkán alacsonyodik le, kicsinyes, semmis dolgokért nem óhajt boszút állani, nem irigy, nem gyűlölködő, hanem mindig erősebb, függetlenebb és jobb akarna lenni. A férfi szavaiban igaz és mélységes vágyódás érce cseng. A nő hallja a hangrezgést, de csak ritkán sejti meg benne a

lelket, a lelket, mely szavakba rejtőzött. A lelket, mely szavak által megszeretné értetni magát; de a modernség ördöge, az ízléstelenség Faunja olyan messzeséget támasztott, olyan disztanciát szült, hogy legtöbbször már meg sem értik egymást az emberek. A lélek azon vágya, hogy teljesen eggyé olvadhasson egy másik lélekkel, mindig elérhetlenebbé lesz.

A nő ne akarja irigykedve túlszárnyalni a férfit, hanem legyen büszke reá és büszke arra, ha segítheti őt magas reptében. Ne akarjon minden ideálmust kiirtani a prózai megélhetés miatt. A kenyér fontos, a kenyér a győzelem, a kenyér az élet. Háborúban példának okáért minden talpalatnyi földbe kalászt vessünk, de csakis a háború súlyos idejére számúzzuk a virágot, úgy, mint ezernyi más szepet, kedveset, ami kellemessé teszi életünket. De a háború után adjuk meg ismét a virágnak a helyét, hogy rózsaszirmot hinthessünk a győzelmesekek útjára, hogy nefelejtset szórhassunk az elesettek hantjaira és végre, hogy ismét széppé tegyük vele az életet! És akkor le fognak hullani a válaszfalak.

Megértően, megbocsájtóan és megtérően kezdet fognak egymásnak nyújtani férfiak és nők. A költők egy búbajos szóval magyarázzák meg azt a varázshatalmú, világokat kormányzó érzést, mely

megnyitja a bezárt vaskaput és ledönti a magas kőfalat és új nemzedékeket teremt és halhatatlanná teszi az embert, — ezt a hatalmat szerelemnek nevezik a költők. A legtöbb művészt a szerelem alkotta, többnyire az elérhetetlen szerelem, valami belső vágyódás teremt a legszebb műremekeket, s azt a művészt ismerjük legjobban, annak a remekművét értjük meg teljesen, akiről megtudhattuk, hogy milyen fájó vágyódás volt művészetének kútforrása.

A segítség óhajtasától ösztönözve, elindultak a nők, hogy anyai, testvéri szolgálatot telessenek az önfeláldozó hősöknek, akik véresen, betegen tértek vissza. Elmentek ápolni.

Utóbb azonban, sajnos, kiderült, hogy az érzelmek első tiszta fellobbanása csak múló szalmaláng volt, s amint a háború tartama megnyúlt, a nő idegei, vagy szíve hozzászokott a hősök borzalmas kínszenvedéséhez, s a legtöbbnél az első nemes érzelmek helyébe, alacsony, eredendő aszszonyi törekvések vegyültek, túlsúlyba jutottak. Ostoba hiúságból, versengésből, feltűnni akarásból, a szamaritánus nő egyszerű, tiszta gyolcsruhájából alkalmi jelmezt kreáltak a szabókirályok. Festői redezetű, dús, lenge fátyolokat pedig divatos fodrászművészek olyan apártan alkalmazták a hölgyek

frizuráira, mintha viselőjük kosztümbálba és nem kórterembe készülne. Karcúan, a bizarr, apáca-szerű és mégis kacéran az idomokhoz tapadó ápolónői jelmezben száguldoznak végig fényes autókban a világvárosok poros utcáin, holott ennek a viseletnek az ad csak létjogosultságot, s az volna a célja, hogy a kórteremben steril és antiszeptikus, tehát az utca szennyétől fertőzésmentes ruhában jelenjenek meg a nők.

Lassanként kiderült, hogy csak a tavalyi síkos tangótermet cserélték el a véres műtőszobával, hogy az elavult centifólia parfüm helyett ma a kloroform és kánforos étherillatok jöttek divatba; mert a divat abberációit a dúló világháború nem állította meg, csak hozzá stilizálta a korhoz, s tangó helyett mütét lett az uralkodó tónus. A gyarló nő annyira belehevült az új, eddigelé ismeretlen sportba, hogy tulajdonképeni, szomorú indítóokát tisztára elfeledte. Csakis elfeledhette, azért véteti li magát kromotípiákon, festeti meg portréjét pastellekben, tetszetős pózokban, s hiún ott pompázik minden kirakatban. Minden képes újság fejlapján, mint a divatos primadonna legújabb szerepében, az Éva hiúságának, önzésének, kevélykedésének örök bélyegeként! Látjuk, hogy a nő e rettenetes időkben sem ismer egyebet énje imadásánál, ha képes csonka embertagok, vér és genyváladékok közben a halál gyötrelmeit szenvedő

emberek között testének előnyös kidomborítására gondolni.

Ha a férfi sebesülten összeesik, s nincsen közelében más segítő vagy hozzáértő kéz, természetesen a nőnek, akár fiatal leány, akár másnak a felesége, — kötelessége, mindent otthagya, mindent elfeledve, a sebesült megmentésére sietni. Amíg azonban és ott, ahol hozzáértőbbek, ügyesebbek, tanultabbak állanak rendelkezésére, orvosok, szanitécek, hivatásos nővérek és ápolónők, kik jobban végzik teendőiket és kíméletesebben tudnak a szenvedőkkel bánni, addig, tisztán sportból, divatból és feltűnnivágyásból nem lett volna szabad a nőnek „mentés” ürügye alatt befurakodnia a kórtermekbe, a betegágyakhoz! Csak azért, hogy ott hatalmaskodjon, kevélykedjen és a maga kis szociális útait egyengesse. A nagy német ész csürest, csavarást nem értve, rögtön átlátott a szítán, s „az új divat” legelején mindent leplezetlenül névén nevező kemény szavakkal, kifüggesztetette plakátokon és kiadta élő parancsszóval, hogy eltiltja a nőt a kórházi perverzításoktól. Fizessék a sok szegény munkanélküli tanúit ápolónőt, hogy a betegek testi ápolását és szükségleteit szakszerűen azok lássák el, ők pedig csendben és diszkrétan csak felügyeljenek. A lábadozók szórakoztatásáról, táplálékuk javításáról gondoskodjanak az úri-nők, akkor szamaritánus missziót töltenek be. Az

elhagyottaknak, a menekülőknak, az elárvultaknak vigasztalást és alamizsnát nyújthatnak, akkor is a háború szent ügyét szolgálják.

Hallani olyan női védangyalokról, akik a kórházgyakhoz láncolt mártíroknak, könyörületes Szent Erzsébetként — nem rózsát, vagy üdítő gyümölcsöt ugyan, — hanem csak száraz kenyeret osztanak. Az eljárásuk következetesen épületes. A nehéz kenyérkosarat persze egy katona viszi, s a tetőtől-talpig fehérbe öltözött, sokszor drága gyöngysort, vagy szikrázó gyémántot viselő nemtő mellette jön. Társnőivel vidáman csevegve, nevetgélnek egymással, mialatt a szenvedő hős összeszorított halvány ajkai közt elharapja a fájdalom fel-feltörő sóhajtását és könnyes szívvel távollévő családjára gondol. S csak a haldokló elég tapintatlan ahhoz, hogy az előkelő hölgyek jelenlétében is fel-felhördül.

A hölgyek minden ágy végében meg-megállnak, akrobata ügyességgel odadobnak egy-egy kenyérdarabkát a takaróra, a takaróra, mely nem mindig tiszta! Ha egy katona két darab kenyeret kér tőlük, igazságosságukra hivatkozva, komolyan rendreutasítják azt. Hírneves orvosprofessorokat el, vagy meghódítani, érdemjeleket kaphatni, magához ragadni a kórházban a hatalmat, a vezérszerepet, férfiakkal szabadon flörtölhetni, ez a legtöbb hölgy célja. Első szerepet játszhatni, naponta újságokban

állani, ezek az indítóokok. — Jónak látszani, s úgy tenni, mintha dolgozna. Idegeit, melyeket mestersegesen elrontott, pezsgővel, nikotinnal, színházi premierek és kisebb flörtök már nem izgatnak, most kíváncsian tobzódni akar, előtte leplezetlen, habár csonka, halódó férfi testén, vérében. S az érzések érzéktelen perverzítását erőnek tartva, büszke működésére! Sokszor látni, amint a halál bódulatából küzdelmesen magához tért beteg arcába tódulnak az első visszatérő vércseppek, s elpirul, mert nő áll mellette. Tehetetlenül, erőtlően, félig eszméletlenül még, de férfiúi ösztönből leplezni akarja meztelenségét, be akarja fedni csonka végtagját, hogy megkímélje a nőt a borzalmat gerjesztő, a szemérmetsértő látványtól.

Haszontalan erőfecsérlése a naiv szenvedőnek, mert hiszen az asszony ma nem tud többé pirulni, pedig ez olyan elszomorító természeti jelenség, mintha a virág megszűnne illatozni, a madár nem csattogna többé, s a gyermek elfelejtené a mosolygást.

A narkózis részességéből, bódulatából felébredő agy, kínos átvergődését a kijózanodáshoz, vért, üszkösen lehulló, bomlásnak indult végtagokat láthat, s még szempillája sem rebben meg, ilyen a mai nő. Harcolni nem tud, gyenge, nem hogy szülőföldjét, de még testét sem tudná megvédeni, de mert hisztérikus és perverz erősnek hiszi magát. Hogy

a női szemérem elfajulását még a háború vérhulámjai sem mosták le, mutatja, hogy büszkélkedve lelki erőnek hirdeti azt, amit az orvosok patológikus tüneteknek neveznek. Legtöbbje kőkemény arccal, részvétlenül jár a fájdalom és mártírság fekvőhelyei közt, büszkén hirdetve, hogy milyen erőslelkű, hogy egyetlen izma sem rándul meg a legvéresebb műtét láttára.

Ezeknek a nőknek, ha otthon betegük van, ápolónőt vesznek, idegenekkel virrasztatnak, sőt a legcsekélyebb bajjal kényelmi szempontból szanatóriumokba vitetik hozzátartozóikat. Ezek a nők, akik könnytelen szemmel képesek ápolni, pályát tévesztettek, mert ők inkább börtönöröknek valók. Sajnos, nem a szív hatalma és nem az erkölcsi törvények kényszere vitték a nőt a kórterembe. Nem az erkölcs törvényei, melyek még ha ellentétben állnak is a természet önző követelményeivel, épen olyan strikten s határozottan követendők, mint az emberi jog szabta törvények. Miért is nem vesz magának időt a nő arra, hogy megkérdezné lelkiismeretét? Pedig a lelkiismeret az a megvesztegethetetlen bíró, aki mindig pártatlanul mindenkinek meg fogja mondani, vajjon az erkölcs törvényeinek szabályai szerint cselekedett-e, vagy sem. A legtöbb nő feltűnési vágyból, vagy érdemrend hajhászásból szerepel. Mesélik, hogy akad sok olyan igen előkelő gazdag hölgy és nemcsak ná-

lunk, hanem majd minden hadviselő ország, minden város mindegyik kórházában, aki szívtelenül piszkos lőrét, a legrosszabb, legegésztelenebb cigarettát, selejtes, olcsó édességeket, silány, rossz ételneműt osztogat alamizsnául a hősöknek! Fukar és kegyetlen, nem szíve, hanem önző érdekek sarkalják e tetre.

Kant, aki mint minden német, angol, vagy francia ókori, vagy modern filozófus, nem szerette a nőt, az erkölcsi törvényt kategorikus inperatívusnak nevezte. Azt mondja, hogy nem a cselekvés, hanem az azt megindító, eredményező akarat lehet rossz, vagy jó, erkölcsös, vagy erkölcstelen. Sajnos, a nőnél az akarat, ha talán öntudatlanul is, az erendő rossz. Pedig sem az ér dem jelnek, sem a főhercegasszonyok és miniszterek kézfogásának nincsen értékük, nem nemesítenek, csakis az erkölcsnek van abszolúte tiszta értéke, méltósága. A női erkölcsök mindig tiszteletreméltók voltak, azért szült a római nő halhatatlan fiákat és azért állott a római matróna magasan, tiszteletben akkor is, ha női szépsége, fiatalos bájai régen elvirágoztak. Ha azonban az önkéntes ápolónő tiszttest végző modern úrinő se nem szép, se nem fiatal és mégis hiú, önző céljait szolgálja, akkor boszorkány módjára csak máglyát érdemel!